EGO

OKTOBER 1983

LB-er in West-Duitsland

zie verder pagina's 8-9

EGO

MAANDBLAD VAN DE DIENST HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING IN DE KRIJGSMACHT

nr. 10 – oktober 1983
22e jaargang

Abonnementsprijs ƒ 12,– per jaar, te storten op postgirorekening 480414 t.n.v. Hoofdraadsman Humanistisch Geestelijke Verzorging te Zeist. Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

Redaktie:
Wim Heij (voorzitter), Frank Spoelstra (eindredakteur), Klazien van Brandwijk, Wim Reinders, Hans Schonk, Cher Turel, Paul Vonk.

Adres red. en admin.:
Bureau hoofdraadsman Coornherthuis, Oranje Nassaulaan 71, 3708 GC Zeist. Tel. 03404-14436.

Vaste medewerkers:
Bert Brounts, Adriaan Bijl, Theo Carree, Anton Constandse, Sietse van der Hoek, Jan Kooijman, Willy Lohmann, Frits Maas, Leo van Opzeeland, Rien Robijns, Adriaan Soeterbroek, Jan Stoof, Frans Wermer, Koos van de Wetering, Hans van Wissen.

Vormgeving:
Joop van Rossum/Frank Spoelstra

Druk:
Brouwer Offset b.v. Utrecht
Gedrukt op kringlooppapier

Inhoud

Geen nieuwe kernwapens	2
Robert Long	4
LB-er in West-Duitsland	8
Humanisme	10
Twaalf cartoonisten	11
Vredesopvoeder Steven Derksen	12
Danton	14
Affiche kernwapens	16
Internationale vredesconferentie	18
Overpeinzingen...	19
De bom en Jan-met-de-Pet	20
Tegen de oorlog	22
Het huidige gevaar	24
Hindoeïstisch GV in de krijgsmacht?	25
Popstromingen (9)	26
Atletiek wordt geldzaak	28
De stilte over water...	29
Boeken/bladen/brochures	30
EGO- puzzle	31

wie EGO leest leeft langer

Geen nieuwe kernwapens

Op 29 oktober a.s. zal in Den Haag een grote demonstratie worden gehouden tegen de plaatsing van nieuwe kernwapens in Europa. Een demonstratie waar wij achter staan. Waarom?

Aan de vooravond van de kernbewapeningsdebatten in de Tweede Kamer (december 1979) gaf de Humanistisch Geestelijke Verzorging in de krijgsmacht een verklaring uit, waarin zij zich uitsprak tegen de plaatsing van nieuwe kernwapens (kruisvluchtwapens en Pershing II's). De overwegingen tot deze voor een dienst GV niet gebruikelijke politieke stellingname, waren:

a De toenemende bewapening bedreigt het voortbestaan van de mensheid;
b Uitbreiding en technische verfijning van de kernbewapening maakt het gebruik van deze wapens waarschijnlijker;
c Een verdere nuklearisering van de Europese bewapening doet de kans op vernietiging van Europa alleen maar toenemen i.p.v. de veiligheid te vergroten;
d Bij het thans bestaande niveau van bewapening worden beschouwingen over militaire krachtsverhoudingen steeds minder zinvol;
e De strategie van „bewapenen om te ontwapenen" heeft in het verleden reeds eerder gefaald;
f Met de plaatsing van 572 nieuwe middellange afstandsraketten doet een onomkeerbare fase zijn intrede, waardoor het denken en spreken over terugdringen van de rol der kernwapens haar zin dreigt te verliezen;
g Het is de hoogste tijd een daad te stellen die duidelijk maakt dat terugdringing van de rol van de kernwapens ons ernst is.

Daarom drong, naast vele anderen, ook de HGV er bij de regering op aan het niet plaatsen van nieuwe kernwapens bij de NAVO te verdedigen.

We zijn nu enkele jaren verder. Wat is er in die tussentijd gebeurd?
Op 21 november 1981 was Nederland getuige van de grootste demonstratie uit haar geschiedenis: ongeveer 400.000 mensen demonstreerden in Amsterdam tegen de plaatsing van nieuwe kernwapens.
De Tweede Kamer heeft er vele debatten aan gewijd en nog steeds hangt er een groot mistgordijn over het standpunt van de regering en over dat van de Kamer. Plaatsing van de nieuwe kernwapens in Nederland is nog steeds zeer wel mogelijk.
Tegelijkertijd neemt de onrust onder de burgers van met name West-Europa over de eventuele plaatsing van de nieuwe kernwapens alleen maar toe. Dat een meerderheid van de Nederlandse bevolking achter de IKV-leuze („DE KERNWAPENS DE WERELD UIT, TE BEGINNEN UIT NEDERLAND") staat, weten we al sinds begin 1979.
Veel opmerkelijker is echter nog dat nu ook, zoals recentelijk bekend is geworden (NRC-H, 24-8-83), driekwart van de Westduitsers zich uitspreekt tegen de plaatsing van Amerikaanse kernraketten in de Bondsrepubliek, zelfs als het overleg tussen de grootmachten in Genève geen resultaat oplevert. Slechts 20,4 procent is het eens met de officiële plannen van de Westduitse regering om eind dit jaar over te gaan tot de plaatsing, ook als er in Genève dan nog geen akkoord is geboekt.

Deze toenemende verontrusting van de burgers in West-Europa heeft zonder twijfel te maken met het steeds sterker wordend besef, dat West-Europa wel eens het slagveld zou kunnen worden bij een nukleaire confrontatie tussen de beide supermachten. Voor de regering Reagan zullen de Westduitse onderzoeksresultaten een slag in het gezicht zijn geweest. Immers kort daarvoor verklaarde de Amerikaanse onderminister voor Europese zaken Richard Burt nog erop te vertrouwen, dat de Europeanen het plan van de nieuwe raketten zullen steunen en dat de NAVO de strijd om de openbare mening gewonnen heeft. Het tegenovergestelde blijkt het geval te zijn.

Nu parlement en regering nog steeds niet bij machte zijn een standpunt te bepalen en de onrust onder de burgers eerder toe- dan afneemt, zet de vredesbeweging het offensief tegen de nieuwe raketten voort. Omdat voor ons de bovengenoemde overwegingen van december 1979 onverminderd van kracht zijn gebleven zeggen wij, met de demonstranten van 29 oktober a.s., „Geen nieuwe kernwapens in Europa".

Redaktie

Kind van vandaag

Kind van vandaag
vraag me niet waarom de wereld lichter is wanneer je ogen open zijn
en waarom ie zo donker is wanneer je ze weer sluit,
voor veel volwassenen is het net andersom:
daar ziet de wereld met gesloten ogen er juist beter uit
da's waar.

Maar misschien dat jij kunt zorgen dat ons wereldje er morgen
ietsje minder lullig uitziet dan vandaag:
waarom we zelf niets doen en steeds op jullie hopen
weet ik niet m'n kind, maar het is wel een goeie vraag.

Kind van vandaag
ik weet het wel, je hebt gelijk, ook ik doe mee, ik had vroeger ook
een grote bek,
je zegt terecht: wat doe je nu je zelf volwassen bent
Niets meneer, je schrijft een stukkie naar de krant
da's alles wat je doet, je vreet gewoon maar door,
dat ben je zo gewend dat is waar

Maar misschien zul jij een licht zijn of een deel van een
gezicht zijn dat de ogen niet beschaamd hoeft neer te slaan
mijn ouders hoopten ook op mij, ik kon het niet al deed ik
ook m'n best en daarom moet jij verder gaan.

Kind van vandaag
kijk me aan, zie jij de vouwen om m'n mond dat is niet van de lach
alleen hoe meer ik om me heen kijk, des te vaker voel ik pijn
wist je dat wanneer je ouder wordt er steeds meer dingen zijn
die, hoe je het ook bekijkt, steeds minder echt van waarde
zijn heus, dat is waar.

Maar misschien dat jij de moed hebt als je weet dat jij het goed
hebt dat je doorvecht tot de allerlaatste brug
maar als het je niet lukt misschien de moed je in de schoenen
zakt m'n kind, denk dan nog even aan me terug

–kind van vandaag.

Robert Long

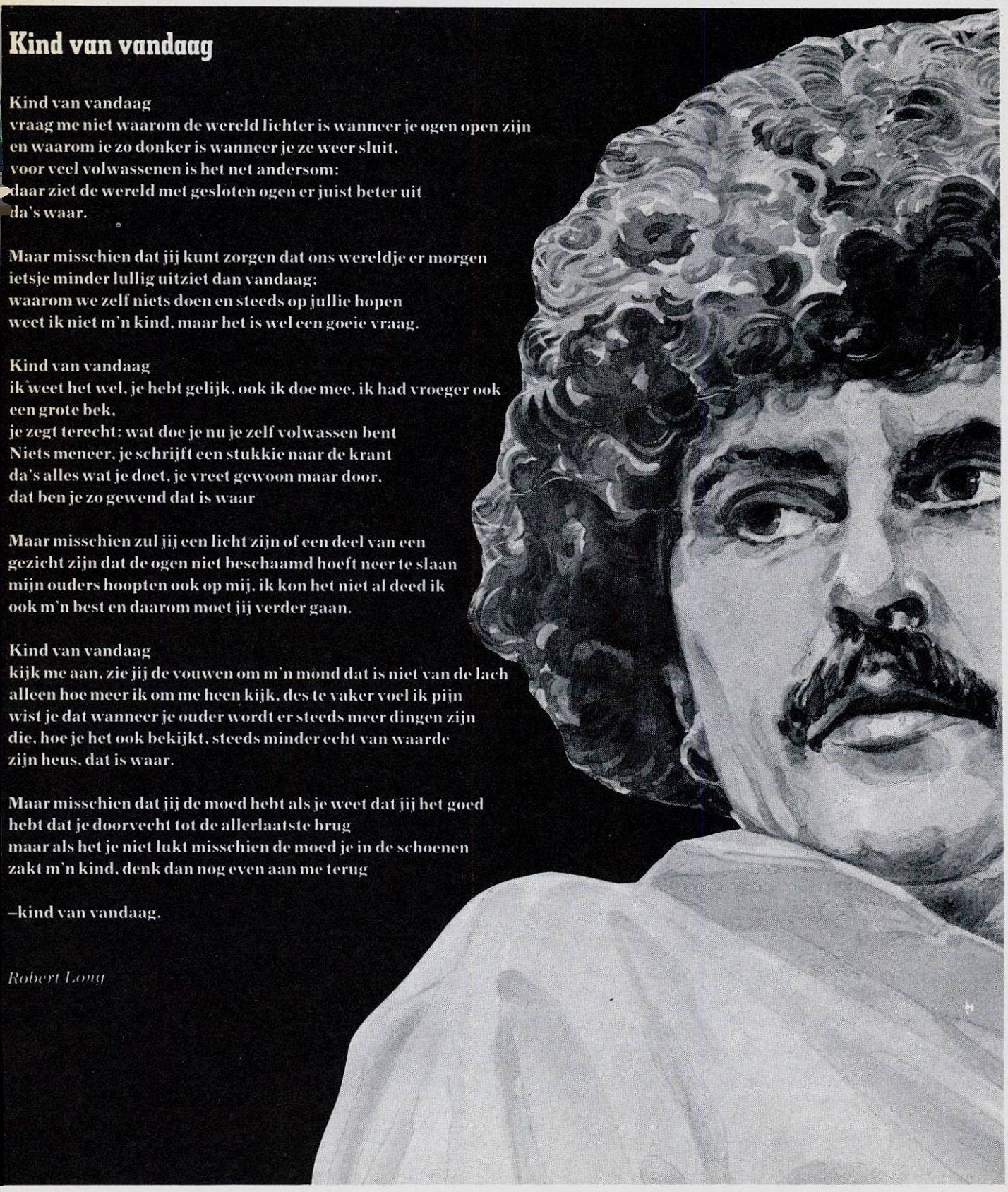

Robert Long

„Niets wat ik zou kunnen bedenken is zo erg en zo pervers als wat er feitelijk in de wereld gebeurt"

Geen taboe is voor hem heilig, noch veilig. Het lijkt wel of Robert Long er behagen in schept om niets en niemand te ontzien in zijn gezongen tirades tegen vooroordelen, onverdraagzaamheid, onrecht en machtsmisbruik. Niet dat hij de illusie heeft dat hij de wereld er veel door zal veranderen: „de revolutie breekt niet uit door de kunsten van een artiest, misschien zal het op den duur wat minder stinken op de wereld." Veel hoop heeft hij niet. Daarvoor is hij ook niet artiest. Hij brengt niet zozeer een boodschap, hij koelt simpel zijn woede en drijft dodelijke spot met wat hij als slecht oordeelt. Maar het is niet alleen woede die in zijn teksten doorklinkt. Ook andere emoties als liefde, verdriet en ontroering beheersen zijn liedjes.
Een gesprek met een superindividualist die vindt dat hij nog lang niet ver genoeg gaat in zijn woede. Want niets wat hij zou kunnen bedenken „is zo erg en zo pervers als wat er feitelijk in onze wereld gebeurt".

Groepsdenken eng

„Mijn ethiek? Tja, die zit 'm in elk geval niet in christelijk of humanistisch denken of wat voor soort denken dan ook. Het is eigenlijk heel simpel. Elke dag ervaar ik dingen als goed of slecht en ik oordeel daarnaar. Ik wil me ook niet onderwerpen aan een christelijke of een humanistische ethiek. Je moet zelf uitmaken of je iets goed of slecht vindt en iets wel of niet wil. Dat mag en kan een groep niet voor je uitmaken. Groepsdenken is trouwens altijd eng. In een groep wordt een individu steeds maar ondergeschikt gemaakt aan het groepsbelang of aan het groepsdenken. Het zit ook vaak zo dicht bij het gezonde volksgevoel. En daar krijg ik diarrhee van."

Zo, we weten meteen waar we zitten. Robert Long heeft er geen moeite mee om in de intro van het gesprek meteen op scherp te gaan staan. We werpen tegen dat het soms nodig is om je in een groep of instituut te organiseren om iets voor elkaar te krijgen. Je kan je toch niet steeds onttrekken aan samenwerking als je een bepaald doel wilt bereiken? Je kan toch niet alles alleen doen? En in de teksten van Robert Long horen wij ook over toestanden die moeten worden verbeterd en de scherpe kritiek die hij heeft op onrechtvaardige zaken in de samenleving. Pakt hij die nu allemaal in z'n eentje aan?

„Ik wil helemaal niks aanpakken. Als ik zing of zeg dat me iets niet zint, hoef ik toch niet meteen de straat op. Ik heb ook helemaal niet die behoefte. Natuurlijk vindt ik dat organisaties zoals Amnesty International en ook het Humanistisch Verbond goeie dingen doen. Maar ik hoor er niet bij en ik wil er ook niet bijhoren. Ik doe dingen op mijn manier en wil geen spreekbuis zijn van deze of gene groep."

Het stinkt minder

„Heb je in je eentje op het toneel dan wel invloed zodat je dingen kunt veranderen?"
„Wie zegt dat ik iets wil veranderen? Dat zegt men ja, maar dat komt bij mij niet op. Trouwens, de revolutie breekt niet uit door de kunsten van een artiest. Je verandert niet daadwerkelijk iets. Hooguit kun je het proces van mentaliteitsverandering beïnvloeden. En dan nog heel langzaam. Als je honderd jaar dood bent, zeggen ze misschien: nou, die mijnheer Long, die heeft toch wel bereikt dat mensen in plaats van twee keer nog maar één keer per maand in hun broek schijten, het stinkt nu toch wel minder.
Meer is er niet bij denk ik. En ik hoef ook niet aan anderen te gaan vragen of ik nu wel genoeg doe aan dit of aan dat. Dat bepaal ik gewoon zelf."

Is dat nou niet onmaatschappelijk, zo'n houding?
„Ja hoor, als je dat vindt mag je dat rustig opschrijven. Ik pieker niet over wat „men" van mij vindt. Als men mij onmaatschappelijk vindt, dan vinden ze dat maar. Ik weet dat ik 't niet ben. Ik ben niet onmaatschappelijker dan vele anderen. Waar meet je trouwens mee? Voor de linkse club ben ik niet links, dus onmaatschappelijk in hun ogen. Voor midden en rechts ben ik wel weer links, dus ook onmaatschappelijk. Bij De Volkskrant doe ik nooit goed, het is trouwens ook een vervelende krant. Bij de VPRO zou ik niet eens op het scherm komen, al was het alleen maar om een telefoonnummer te annonceren.
En dan weet ik ook precies waarom ik niet van groepsdenken hou. Ik doe in ons programma dingen waar mensen onbevooroordeeld naar toe komen omdat ze amusement willen, want daar gaat het om. Ik ben geen dominee of Mient-Jan Faber, ik ben gewoon een meneer die amusement bedrijft. En daar probeer ik dan nog iets onder te stoppen waarvan mensen zullen zeggen: ja, zo kan het ook. Of: hé, zo heb ik het nog nooit gezien. Als dat lukt kan dat wel 's meer effekt hebben dan een vereniging van gelijkgestemden".

Geen boodschap

Long is weer Long. De ingehouden woede van de artiest is dezelfde als van de mens erachter. Maar hoe zit het dan met de boodschap die hij heeft? En wat is die boodschap precies?
„Boodschap? Ik heb geen boodschap. Ik ben artiest en ik laat in mijn werk merken dat ik een heleboel dingen afkeur en dat ik me eraan erger. Mijn teksten gaan niet over tijdgebonden maatschappelijke zaken. Dat is alleen de vorm. Ik heb het over de grote menselijke emoties zoals liefde, nijd, verdriet, jaloezie, hebzucht. Daar

Veelzijdig artiest

Robert Long werd geboren in Utrecht op 22 oktober 1943 als Bob Leverman. De artiestennaam Robert Long ontstaat eind zestiger jaren als hij bij de popgroep Unit Gloria als zanger meermalen de hitparade haalt. Zijn lengte is 1 meter 92.
Eind 1971 maakte Long een opzienbarende ommezwaai van de Engelstalige popmuziek naar het Nederlandstalige luisterlied. Het glitterende vooruitzicht van een roemrijke internationale carrière lapte hij aan zijn laars. („Nee, voor mij geen sportauto's en swingende meiden").
Zijn eerste elpee „Vroeger of later" verschijnt in april 1974 en is een doorslaand sukses. In de jaren daarop verschijnen nog solo-elpees als „Levenslang" (bekroond met een Edison in de kategorie „luisterlied") en „Homo Sapiens", eveneens onderscheiden met een Edison in de kategorie „theater en cabaret".
In 1980 schrijft Robert Long het theatersukses „duidelijk zo!?" dat hij twee jaar lang samen met Leen Jongewaard voor uitverkochte zalen op de planken zet. De samenwerking met Jongewaard wordt voortgezet in het cabaretprogramma „Tot hiertoe heeft de Heere ons geholpen". Deze show leidde vooral in christelijke kring tot luide protesten en zelfs tot een rechtszaak die voor het duo goed afloopt.
De nieuwe cabaretshow van de beide artiesten gaat dit najaar in premiere onder de titel „En het bleef nog lang onrustig in de stad". Robert Long wil er nog weinig over kwijt, maar kondigt de show zelf aan als een toppunt in de reeks programma's die tot nu toe door hem op toneel zijn gezet. De show zal een jaar lopen, daarna stoppen Long en Jongewaard (tijdelijk) hun samenwerking („We willen geen Snip en Snap worden"). Long gaat daarna alleen op tournee met oude en nieuwe liedjes. Ook heeft hij plannen om een boek te schrijven.

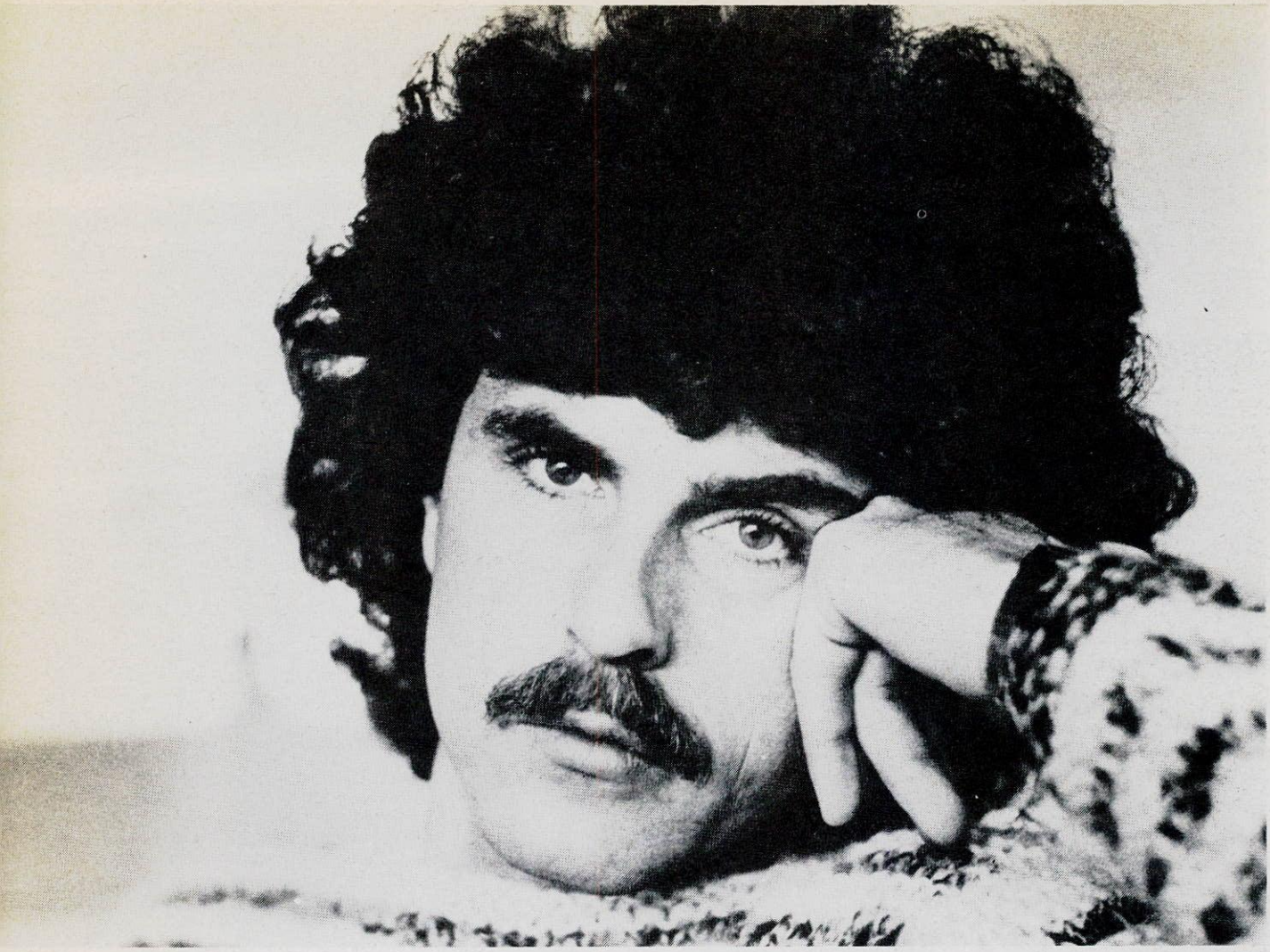

vord je mee geboren en ze blijven je hele even. Zo is de eenzaamheid van een homo even belabberd als de eenzaamheid van een hetero. De kultuur en de tijd bepalen de vorm van de emoties.
Neem nou zo'n liedje waarin iemand op bezoek komt en zegt: goh, wat woon jij hier leuk, blablabla. De andere persoon begint te huilen. Dan schrijft een mevrouw mij dat ze het zo goed begrijpt omdat ze ook pas gescheiden is! Maar het liedje gaat helemaal niet over scheiding. Het gaat gewoon over een gevoel. Iemand komt op visite en staat met z'n bek vol anden en lult maar wat. De ander wordt overmeesterd door een gevoel van eenzaamheid en begint te huilen. Het is een gevoel en meer niet. Wie maakt nu de boodschap? Ik niet."

Recht van spreken

De ongewone felheid en de rauwe manier waarop de RK-kerk het moet ongelden, verbaast ons een beetje. Je bent zelf niet rooms opgevoed en zelf nooit de dupe geweest van de morele opvattingen en voorschriften van die kerk.
„Dat klopt. De hypocriete opvattingen van de kerk raken mij toch wel. Roomskatholiek of gereformeerd of wat dan ook. Ze hebben het allemaal over dezelfde god en ze laten hem allemaal dezelfde vreselijke dingen doen. De RK-kerk raakt mij het meest als het gaat om de seksuele moraal. Op het moment dat de Simonisen en de Gijsens hun grauwe bek opentrekken en daar komt dan zo'n vieze muffe walm uit, waarin ze beweren dat alles dat met seksualiteit te maken heeft vies is en ze gaan dat ook nog eens op mij van toepassing verklaren, terwijl ik geeneens lid ben en nog homoseksueel ook, dan heb ik recht van spreken. Als vanuit de kerk wordt gezegt dat abortus niet mag omdat het leven heilig is terwijl aan de andere kant miljoenen kindertjes sterven omdat diezelfde kerk zegt: fok maar raak want god wil 't zo, dan trek ik mijn bek open. De moraal van de kerk is in dat opzicht misdadig en ik mag daartegen flink van leer trekken."

Maar dat doe je dan op zo'n manier dat gelovigen zich gekwetst voelen. Door de grofheid waarmee je uitpakt, zien ze niet meer wat je wilt zeggen.
„Als je praat over een groep mensen die al schrikken bij het woordje kut, dan is voor hen 80% van dat programma niet goed. Dat zijn mensen die best nog even gechoqueerd mogen worden. Als Reagan morgen zou zeggen: ik heb genoeg van dat geneuk met die nucleaire troep en nu druk ik op die kutknop, dan zeggen die mensen alleen dat Reagan neuken en kut heeft gezegd. Als je zo narrowminded bent dan heb je nog wel een lange weg te gaan. . ."

Mensen kwetsen

„Ik vind trouwens helemaal niet dat ik mensen kwets. Ik denk wel eens dat ik nog lang niet ver genoeg ga in mijn woede. Niets wat ik zou kunnen bedenken, is zo erg en zo pervers als wat er feitelijk in onze wereld gebeurt.
Ik zeg bijvoorbeeld op toneel klootzak, terwijl ze een paar honderd kilometer verder mensen bommen op hun hoofd gooien. En dat nog wel in naam van het christendom of wat voor god dan ook. Ik ben niet half zo pervers als de veroorzakers dáárvan. Trouwens ik bepaal wat ik op het toneel doe en alleen ik ben daar verantwoordelijk voor."

Het lijkt alsof je voor gelovigen geen respekt hebt. Alsof je afkeurt dat ze überhaupt iets geloven.
„Ik ben bezig waar ik mee bezig wil zijn. Of dat nu overeenkomt met opvattingen van christenen of humanisten of homofielen of wie dan ook, is niet belangrijk voor mij. Ik heb geen boodschap. Ik ben ▶

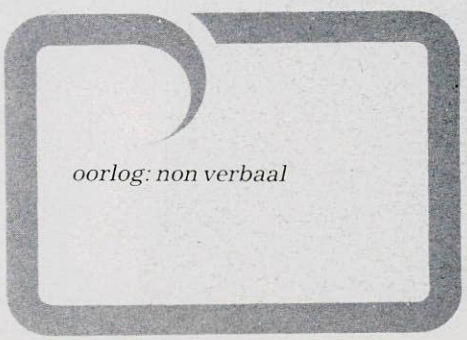

Robert Long in de theaterproduktie „Tot hiertoe (heeft de Heere ons geholpen)"

èn een beetje christen èn een beetje humanist èn homoseksueel. Maar in de eerste plaats ben ik mens, ben ik een individu. In de eerste plaats ben ik Robert Long die zelf nadenkt en zelf beslissingen neemt. Ik ben christelijk opgevoed en dus ben ik m'n hele leven bezig met het christendom te verwerpen. Als anderen geloven vind ik dat best. Maar ze moeten mij erbuiten laten. Ik heb er geen bezwaar tegen als wordt gezegd: wij vinden dit en dat. Maar zodra men gaat zeggen dat iedereen zo moet denken, dan ga ik dwarsliggen. Als gelovigen hun geloof baseren op zulke opvattingen van het instituut kerk dan verdienen ze ook grof te worden benaderd en dan zullen ze zich ook wel gekwetst voelen door mijn teksten."

Godslastering

Je bent buitenkerkelijk. Geloof je nog wel?
„Ik denk niet dat je kunt zeggen dat ik atheïst ben. Daarvoor ben ik toch teveel mystiek gekieteld. Het is een soort elastische mystiek. Ik bedoel, als morgen iemand zou zeggen dat de bomen in mijn tuin een bepaalde straling bezitten die een bepaalde invloed op me hebben vind ik dat niet meteen onzin. Maar misschien komt dat ook wel weer omdat ik toen ik klein was zoveel onzin heb moeten aanhoren. Mensen die niet meer christelijk zijn of beweren te zijn, zijn toch altijd bezig om er vanaf te komen. Dat zal voor mij ook wel opgaan. Zo is er bijvoorbeeld geen liedje of tekst van mij waarin niet op een of andere manier god of z'n familie aan bod komt. Maar ik ben niet bezig met god of een bovennatuurlijk wezen omdat ik toch iets zou willen geloven."

Kun jij je voorstellen dat de kerk of gelovigen veel moeite hebben met de manier waarop je soms over god spreekt of zingt en dat ze van godslastering spreken?
„Het is gek dat je als niet-gelovige van godslastering beschuldigd kan worden. Dat kan ook eigenlijk niet. Het is dus hun probleem en niet de mijne. Maar ja, hun god is makkelijk te lasteren, omdat het een kleine knijpekont is. Hun god zit boven op een stoel en kijkt de hele dag naar beneden om te zien of Jantje een koekje jat of aan z'n plassertje zit. Hun god is net zo bekrompen als ze zelf zijn en dus verdient hij niet beter dan gelasterd te worden. Een echte god zou iemand zijn die door alle wollen geverfd is en niet kwetsbaar is. Kortom, een heel grote vader of moeder."

Niemand bevoordelen

De rechtszaak die de politieke partij SGP

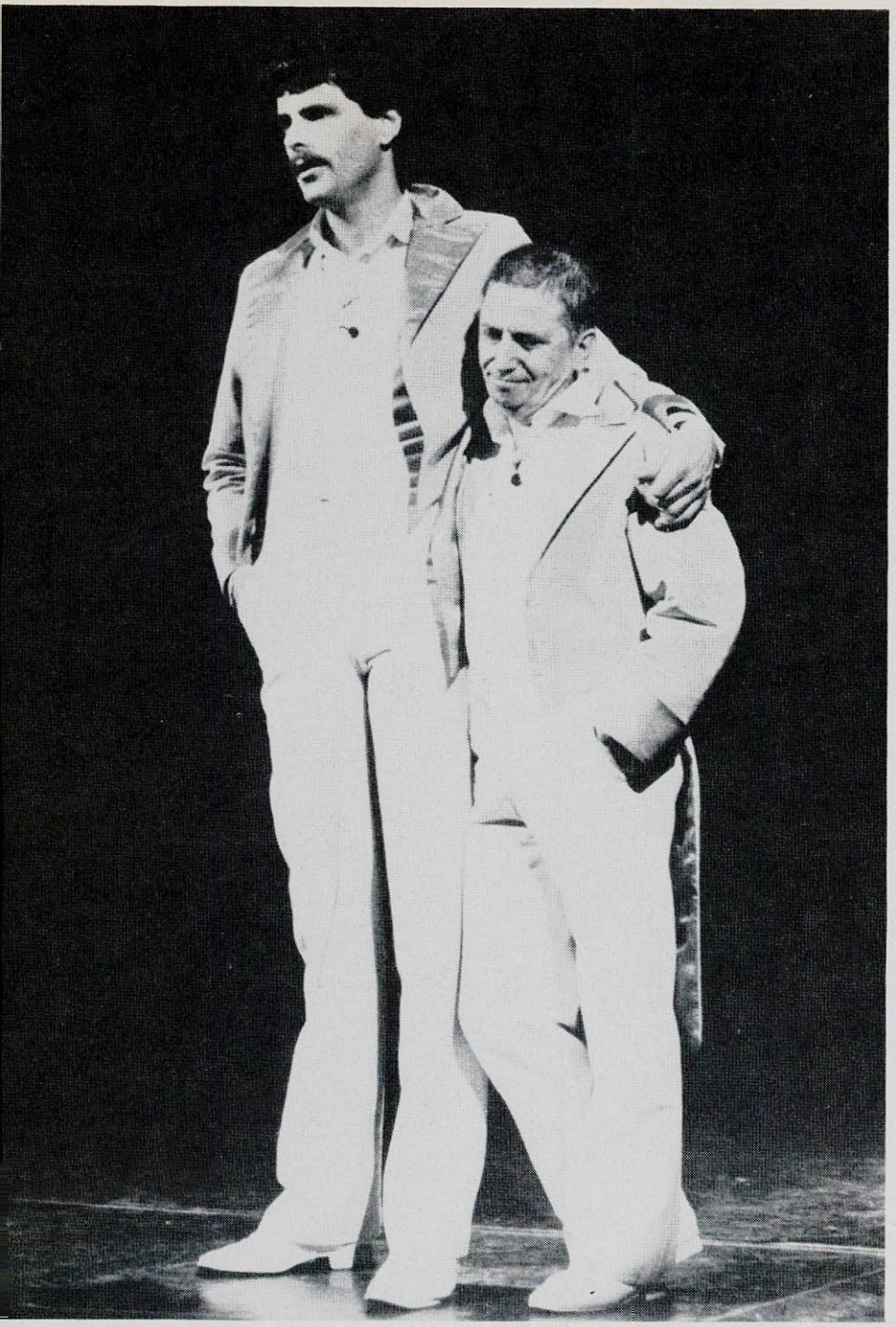

Robert Long samen met Leen Jongewaard

„Ik voel een sterke sympathie voor kleine clubjes die het goed bedoelen"

ad aangespannen tegen teksten in het rogramma „Tot hiertoe (heeft de Heere ns geholpen)" is voor jou en Leen Jonewaard goed afgelopen. Toch had het ok anders kunnen uitpakken en hadden ullie veroordeeld kunnen worden weens godslastering. Vind je niet dat het oneel, het cabaret een bepaalde vorm van nschendbaarheid zouden moeten hebben, vergelijkbaar met de onschendbaareid van kamerleden?

„Zeker niet. Politici en artiesten en welke groep dan ook hebben geen enkel recht om voor hun uitlatingen in een onschendbare positie te zitten. Ze dragen allemaal de verantwoordelijkheid voor wat ze doen. Als ik iets zeg dan weet ik ook dàt ik het zeg en dan heb alleen ik daar alle verantwoordelijkheid voor. Het is fout als je een groep mensen zou bevoordelen doordat zij iets mogen zeggen wat de man of vrouw op straat niet mag zeggen. Ik ben tegen zo'n uitzonderingspositie."

Seksuele vrijheid

„Is het eigelijk nog wel nodig dat je zo hard tegen de kerk of het christendom schopt? Er is toch nu veel meer vrijheid dan jaren geleden en de invloed van de kerken neemt toch sterk af.

„Ik betwijfel of we vrijer worden. Natuurlijk zijn bepaalde dingen nu wel mogelijk. Maar neem nou de seksuele vrijheid waarover zoveel ophef wordt gemaakt. Dat is toch helemaal niet zoals het eruit ziet. Heel veel mensen (ook jongeren) hebben al de remmingen en frustraties die hun zijn aangepraat en die nog lang niet zijn overwonnen. En dan moet je niet aankomen met de VIVA-vrijheden. Het zoenen van mannen door mannen, homo en hetero. Dat zijn toch kroegtrucs. Doe dat nou's thuis als het vrouwtje erbij zit. Heerlijk hoor dat zoenen, verrukkelijk. Maar ik geloof er geen flikker van."

Gratis advertentie voor HV

Je zei het al, organisaties en aktiegroepen hoeven er niet op te rekenen dat Robert Long als hun spreekbuis funktioneert. Toch heb je het Humanistich Verbond een gratis advertentie aangeboden in het programmaboekje bij de nieuwe show. Hoe dat zo?

„Omdat ik het een zinnige club vind. Al was het alleen maar vanwege hun oproep om eindelijk eens orde op zaken te stellen in de persoonsregisters van de gemeenten door naar het stadhuis te lopen en te zeggen dat die loze vermelding van godsdienst er maar eens uit geschrapt moet worden. Dat zijn akties die het Verbond moet plegen. Daar hebben mensen wat aan. En daar komt nog bij dat ik een sterke sympathie voel voor kleine clubjes die het goed bedoelen."

Paul Custers en Ans Sillen

(Overgenomen uit Humanist, sept. '83)

hier staak ik
ik kan niet anders

LB-er in West-Duitsland

„Toen ik hoorde dat ik in Duitsland geplaatst werd, baalde ik vreselijk." „Toen ik hoorde dat ik in Duitsland geplaatst werd, was ik best tevreden." Deze antwoorden en alles wat daartussen ligt worden gegeven, als raadsman Frits van de Kolk aan verschillende LB-ers (militairen van de Luchtmacht Bewakingsdienst) vraagt hoe ze reageerden op hun plaatsing in de BRD, zoals West-Duitsland hier kortweg wordt genoemd.

Het werk van de LB-ers in de BRD is niet voor iedereen hetzelfde. Bijv. in Vörden, Schöppingen en tot voor kort in Borgelshausen is het hoofdzakelijk torenwacht: een kwartier op de toren staan, dan doorlopen tot de volgende toren (er zijn vier torens), daarna een uur rust. In Rheine (Bentlage) is het hoofdzakelijk poortwacht en patrouille lopen. En bij de 3e en 5e groep geleide wapens (3 + 5 GGW) in Blomberg en Stolzenau is het hoofdzakelijk patrouille lopen.
Dit artikel gaat over de dienstplichtige LB-ers van Vörden (12 GGW).

Wat vonden jullie van de plaatsing in de BRD? En hoe zijn jullie daarop voorbereid?
Jan: Op de LIMOS in Nijmegen vertellen ze sprookjes over de situatie in de BRD, bijv. er zou een vliegveld zijn, je mocht weleens mee vliegen, parachute springen kon je, enz.
Maar er is hier geen vliegveld, de enige vliegtuigen die ik bij de luchtmacht heb gezien zijn de laagvliegende straaljagers over de site. Parachute springen kun je, maar niet hier in de buurt, en vraag niet wat dat kost.

De andere jongens knikken instemmend. René relativeert bovenstaande een beetje, hij vindt dat de meeste jongens de LIMOS-tijd als erg kinderachtig ervaren).
Hoe zit dat met die opleidingstijd?
René: Je wordt behandeld als een stel kleine kinderen, je hebt niets te vertellen. Daarom komt de meeste informatie die je daar krijgt ook niet over. Je wordt er onmondig gemaakt. Daarom is de overgang ook zo groot als je dan in de BRD aankomt. Ineens moet je alles zelf uitzoeken, het gebouw waar je slaapt, je kamer enz. Daarbij weet je niet eens bij wie je op de kamer komt.
Jan: Dat vond ik het ergste, op de LIMOS worden de wildste verhalen verteld over ontgroenen. Ik kwam op een kamer waar reeds drie „oude" maten sliepen.

Je was bang voor het ontgroenen? Wil je daar iets van vertellen?
Jan: Achteraf is het met mij nog meegevallen. Ik moest in het begin enkele keren onder de douche. En een keer is er rechtbankje gespeeld, daar werd ik op mijn „fouten" gewezen en kreeg als straf de opdracht een meter bier te drinken. (Dat zijn zoveel glazen naast elkaar gesteld op een meter lengte; FvdK.)

Wordt er veel gedronken door jullie?
René: Ik weet wel zeker, toen ik in dienst kwam dronk ik alleen in de weekends een glaasje, of meer . . .ha ha . . . nu drink ik elke avond meer dan vroeger in een hele maand.
Jan: Ik ben altijd al een stevige drinker geweest, maar hier is het elke avond raak.
Ben: Je moet wel, er is hier verder niets te beleven, en als je niet mee doet sta je alleen.
Jo: Ik ben hier met roken en drinken begonnen.

Is er dan geen andere ontspanning hier? Bijv. clubs e.d.
Ben: Als LB-er val je overal buiten, dat komt door onze onregelmatige dienst. Je kunt je nergens als groep bij aansluiten, en een groep moeten we blijven.

Waarom?
Jo: We moeten ook samenwerken als groep, je bent van elkaar afhankelijk. Door de onregelmatige dienst kun je de maten van de andere pelotons niet leren kennen. Wil je niet alleen komen te staan, moet je je bij je peloton houden.
René: In de zomer is het hier beter, dan kun je overdag gaan zwemmen, 's winters is het een saaie boel. Drinken en gokken is dan het enige wat over blijft. Door het eentonige en vervelende werk word je lamlendig en zakkig, je komt helemaal tot niets, initiatief om iets te ondernemen heb ik niet meer. Thuis heb ik een racefiets, ik kom er niet toe om hem mee te nemen.

Zouden jullie teruggeplaatst willen worden naar Nederland?
René: Nee, ik ben gewend aan de andere jongens, in Nederland moet ik me weer opnieuw aanpassen. En ik heb hier meer geld.
(De andere jongens beamen dit.) Ik hoor jullie zoveel negatieve dingen noemen, waarom dan toch liever hier blijven?
Jan: In Nederland is het ook niet alles, daar zijn ook torens, en om de sleur weg te drinken is daar veel duurder.

Is het extra geld erg belangrijk voor jullie?
Allen: Ja wat dan, straks zijn we werkloos en krijgen we nog minder, laat ons nu maar profiteren!
Jo: Ik heb wel werk als ik uit dienst kom, maar ik wil graag KVV-er/hondengeleider worden.

Wie van jullie wil ook KVV-er worden?
We willen allemaal KVV-er worden, dan heb je tenminste zekerheid, goed betaald, en altijd beter dan niks doen.

Hoe ervaar je het om LB-er te zijn?
René: Voor de meeste andere dienstvakken ben je maar een LB-er. Ik moest bijv. vorige week naar de wapensmid, volgens de luitenant moesten er nieuwe zijkapjes aan mijn wapen. Ik kom daar aan en geef de boodschap door, ze kijken je niet eens aan, het enige wat ze zeggen is dan: laat degene die je hier naar toe gestuurd heeft het maar zelf betalen.
Jan: Zo gaat het vaker, als wij iets nodig hebben laten ze je merken dat je maar een LB-er bent.
Jo: Maar daar ben je snel aan gewend, we

gaan dan ook meestal met een paar man ergens op af.

Hoe ervaar je je werk als LB-er?
Jo: Ons werk heeft niet veel nut, er zitten veel te veel zwakke plekken in de bewaking, laten ze het maar elektronisch maken.
Ben: Zwaar klote, het is eentonig. Je zit op de toren en je kent elk struikje om je heen, je let niet meer op, sommigen vallen dan ook in slaap, en worden dan door hun maat of door de „verkeerde" gewekt, dan zie je wel wat je krijgt.
René: Ik vind de bewaking wel nut hebben, bijv. in de zomer komen er mensen kijken, die gaan dan zitten picknicken, als ze niemand op de toren zouden zien bleven ze zitten. Nu schrikken ze en gaan weg. De bewaking is een soort afschrikking.

Wat vind je van het wapen dat jullie bewaken?
Jo: Zegt me niets, ik heb daar geen belangstelling voor.
Ben: Ze zoeken het maar uit.
René: Ze zijn er voor onze veiligheid.
Jan: Allemaal politiek, daar hebben wij toch geen verstand van.

Maar die dingen hebben toch een verschrikkelijke uitwerking?
Jo: Er zijn nog veel ergere als deze.
Ben: Ik maak me daar niet druk over.
René: Ik hoop dat we ze nooit nodig zullen hebben, maar ik denk dat we ze voor onze veiligheid niet kunnen missen.
Jan: Ik maak me daar ook niet druk over.

Wat zijn de voordelen van een plaatsing in de BRD?
Jo: Je krijgt meer geld en je hebt de mogelijkheid sommige dingen goedkoper te kopen.
René: Een week gaat snel om, na vijf weken ben je meestal twee weken vrij.
Jan: Je leert een andere omgeving kennen en je leert Duits.
Ben: Ik heb hier een meisje leren kennen, het bevalt me hier. Als ik niet langer kan dienen, zoek ik hier een baantje.
Jo: Ik geloof ook dat er hier meer vrienden zijn, we zijn van elkaar afhankelijk. Als ik twee weken thuis geweest ben, ben ik blij mijn „eigen" maten weer te zien.

Wat zijn de nadelen van een plaatsing in de BRD?
Jo: Verveling, van al het niks doen word je lamlendig.

René: Als je geen eigen vervoer hebt kun je nergens komen, openbaar vervoer is er in het geheel niet.
Ben: Het werk is eentonig, maar ik red me wel.
Jan: De winter is een grote trieste puinhoop.

Hoe zijn de kontakten met het beroepskader?
René: Het kontakt met onze pelotonscommandanten is prima, we gaan kameraadschappelijk met elkaar om, als er wat is wordt dat direct uitgepraat.
(De andere jongens knikken instemmend.)
Jan: Maar zo is het niet in alle pelotons, er zijn ook pelotonscommandanten die zich niks van hun groep aantrekken, daar gaat het ook niet goed.

Wat gaat er dan niet goed?
Jo: Nou . . . bijv. het ontgroenen, daar laten ze iemand een half uur onder de koude douche zitten, sommige jongens wordt nog na twee maanden het bed nat gespoten.
Ben: Daar gebeuren nog veel ergere dingen, die ik nu niet wil zeggen.
Jan: Een goede verstandhouding met het kader voorkomt al dat soort uitspattingen.

Dit is het verhaal van enkele LB-ers die torenwacht draaien, het is hún verhaal, hún beleving van hun werk en leven in de BRD.

Frits van de Kolk

(Met dank aan Foto-archief 12 GGW)

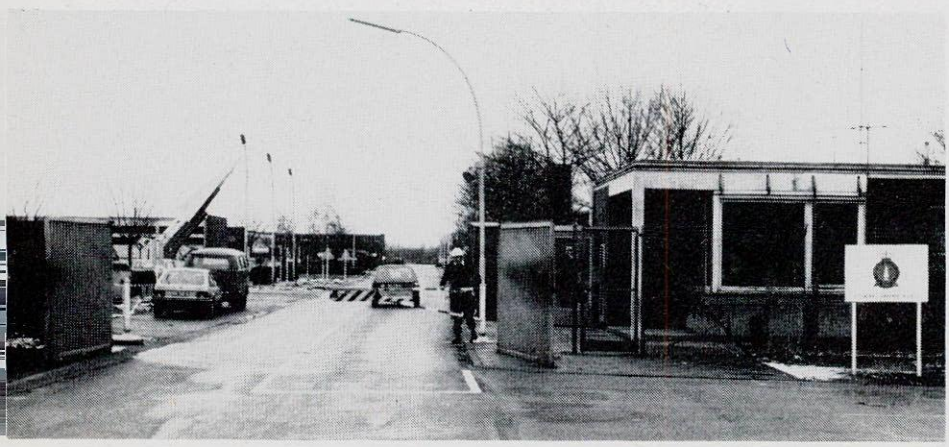

VS kan Rusland niet missen – geen dag

Humanisme wat is dat eigenlijk?

Het was een mooie zomeravond toen jij, Gertjan, door een fout van een tegenligger met je motor over de kop sloeg. Twee dagen later vond je jezelf min of meer terug in het ziekenhuis waar ik als raadsvrouw werkte. Om je hoofd een verband, rechterarm in het gips, door en langs je rechterbeen een ongetwijfeld stevige, maar nogal gruwelijk aandoende constructie van stalen pennen die de komende (vier, zes, acht?) maanden alles op z'n plaats moesten houden. Daar lag je dan en niet eens door eigen schuld. Je was twintig, een paar weken geleden op proef in een nieuwe baan begonnen, je hield van sporten en je had een vriendin waarmee het de laatste tijd niet zo lekker liep.

Geen theoretisch verhaal

We hebben veel gepraat, jij en ik. Wat moest je met die chaos van pijn, woede, teleurstelling, onzekerheid en angst voor de toekomst? Je kon er immers geen kant mee uit. En toen de eerste schok en de ergste pijn voorbij waren, toen sloeg de verveling toe. En hoe!
Op weer zo'n eindeloos lijkende middag, terwijl je zaalgenoten sliepen of lazen of in de tuin zaten (maar jij mocht met bed en al geen centimeter van je plaats), toen vroeg je: wat is dat eigenlijk, humanisme? Ik weet nog dat ik aarzelde. Een theoretisch verhaal was wel het laatste waar je op lag te wachten. Maar misschien hoefde dat ook niet, tenslotte heeft humanisme met het gewone leven van elke dag te maken.

Zelf doen en solidariteit

Dus stak ik van wal: je hebt ze in soorten, humanisten, ik kan misschien maar het beste proberen iets te vertellen van wat humanisme voor mij betekent.
Om te beginnen zie ik het als de levensovertuiging die er van uitgaat dat er buiten of boven ons geen macht is die ons leven bestuurt. Dat moeten we zelf doen. Met vallen en opstaan en blunders en fouten. Die horen bij leven, net als pijn en verdriet. Het is mijn leven en ik ben er zelf verantwoordelijk voor hoe ik het leef. Maar ik kan het niet in m'n eentje, ik heb er anderen bij nodig. Mensen hebben elkaar nodig. Die verbondenheid, die solidariteit is belangrijk in het humanisme. En ook dat alle mensen – ik bedoel echt allemaal en overal – hetzelfde recht hebben op een menswaardig bestaan.

Deel van de natuur

Verder zie ik mensen als een onderdeel van de natuur of van het heelal of hoe je het noemt. Dus niet als het belangrijkste waar alles om draait, maar als óók een deel, zoals de dieren en de planten en noem maar op. Maar dan wel met specifieke menselijke eigenschappen en vermogens. We maken deel uit van die natuur, alleen al daarom hebben we alle reden om er zuinig mee om te springen.

Doodgaan

En hoe denken jullie over doodgaan?, informeerde je toen. Een reële vraag als je net twee dagen in coma hebt gelegen, en ik vroeg dan ook voorzichtig wat je bedoelde. Nou, geloof je in het hiernamaals en zo? vroeg je en ik antwoordde: Ik kan alleen voor mezelf spreken. Ik denk dat doodgaan zo iets is als inslapen. Maar ik zeg niet dát het zo is, ik weet het gewoon niet.
Dat is, denk ik, ook humanistisch: op een heleboel vragen geen antwoord weten. Leven met onzekerheden. Dat is wel moeilijk. Maar ik kan niet om de hoek kijken. Ik ga uit van wat ik nú beleven en ervaren kan.

Openheid

Iets anders wat voor mijn gevoel bij humanisme hoort is openheid. Openstaan voor mensen die anders denken en leven dan ik, openheid naar andere inzichten, nieuwe ontwikkelingen. Geen dogma's of vooroordelen, maar je afvragen of je je oordeel niet moet bijstellen, of er geen reden is om er anders tegenaan te kijken. Maar, zei jij, dat betekent dan toch, dat wat je vandaag goed vindt, morgen slecht kan zijn?
Ik geloof ook dat normen en waarden in de loop van de tijd vaak veranderen. Alleen niet van de ene dag op de andere, het is meer een proces dat zich in de maatschappij voltrekt. Je zult humanisten niet gauw horen zeggen dat iets zó is en niet anders. Niet één waarheid die voor altijd vast staat. Wel proberen om een samenleving op te bouwen, waar het recht van iedereen om op haar of zijn eigen manier zijn/haar leven te leiden aan bod kan komen. Maar dan wel graag met ruimte en respect voor anderen.

Heel gewoon

Tja, zei jij, het klinkt aardig, maar het is allemaal nogal gewoon, he? Ik bedoel, dat vinden we toch allemaal? En trouwens, ik hoorde laatst een dominee en die was toch ook erg voor het milieu en zo . . .
Gelukkig wel, zei ik, want als de mensen en het milieu het alleen van de humanisten moesten hebben zou het wel zorgelijk zijn. En wat dat gewone betreft: humanistische uitgangspunten zijn tegenwoordig voor veel mensen heel gewoon en herkenbaar. Alleen is lang niet iedereen er zich van bewust dat die begrippen samen de grondslag vormen voor z'n manier van leven.
Nou, zei jij, en op de gang rammelde de etenswagen want de soep kwam eraan, ik geloof dat ik dan wel een humanist ben. Maar als ik die hufter te pakken krijg die me heeft aangereden . . .

Humanisten blijven mensen.

Heleen Viehoff

(Overgenomen uit Humanist, sept. '83)

EGO OOK NA JE DIENST-TIJD

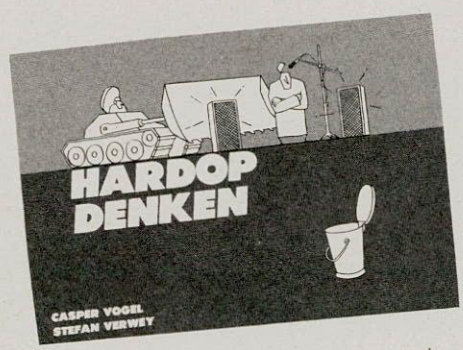

Wie zich abonneert, krijgt enkele recente jaarboekjes als welkomstgeschenk. Stort *f* 12,– op postgiro 480414 van Hoofdraadsman Hum. GV te Zeist, onder vermelding van „nieuwe abonnee".

WORD ABONNEE,

TWAALF CARTOONISTEN exposeren de maand oktober in HMT te Havelte

Dagelijks en wekelijks komen wij cartoons tegen in kranten en tijdschriften. Het bijzondere karakter van de getekende satire, door de tekenaars zeer uiteenlopend van stijl op papier gezet, is vaak boeiend en opvallend. Komt het voor dat men sommige geschreven artikelen wel eens over het hoofd ziet, de cartoon heeft men meestal altijd bekeken.
Spotten is een menselijke eigenschap en leedvermaak en satire bestaan al zo lang er mensen zijn.

De satirische tekenaar van deze tijd moet vaak dagelijks tekeningen afleveren, die bovendien zo aktueel mogelijk moeten zijn. Meer dan van andere tekenaars wordt van hem konstant inventiviteit, oorspronkelijkheid, gevoel voor humor en kritische zin vereist. Bovendien werkt hij met beperkte themathiek.
Het is eigenlijk verbazingwekkend wat er ondanks die druk en beperking, steeds weer op papier komt te staan.

Biljarters

Cartoonisten lijken in dat opzicht wel op getalenteerde biljarters, die ondanks hun gebondenheid aan ballen, tafel, keu en spelregels, steeds weer prachtig verrassende caramboles op het groene laken maken. De vergelijking gaat nog verder op.
Zoals de biljarter door zijn flitsende stoot een patroon verandert in een totaal andere, die nieuwe perspektieven opent, zo weet de tekenaar met zijn averechtse pen een bekend gegeven een drastische draai te geven, die door het onverwachte ervan, de lach bij de kijker opwekt.

Stefan Verwey bijvoorbeeld beeldt in een tekening het griezelig vertrouwde beeld van de oorlog uit. Hij haalt de routineuze kijker echter onderuit door op de voorgrond twee soldaten te plaatsen, die snikkend van de lach het opschrift lezen op het pakje sigaretten, dat één van hen de ander aanbiedt: Roken bedreigt de gezondheid.
Satirisch tekenwerk is niets anders dan het laten caramboleren van een zienswijze. Het verstoort de bestaande orde. Een groot deel van de belangstellenden voor cartoons ervaart de ironische kijk op het leven als positief. Humor is een uitlaatklep voor een overvol gemoed.

Boek en tentoonstelling

Twaalf cartoonisten stelden cartoons beschikbaar voor een gelijknamige expositie. Deze en andere cartoons van hun hand werden eerder dit jaar gebundeld in een – eveneens gelijknamig – boekje, dat werd uitgegeven bij de Uitgeverij Corrie Zelen i.s.m. het Humanistisch Verbond (zie hieronder)
Reakties van grijnzen, glimlachen, lachen, begrijpen tot kan dat wel, woede, afgrijzen, niet begrijpen, het is allemaal mogelijk met de cartoons van Anone (Martien Symék), Jos Collignon, Arend van Dam, Tom Janssen, Willem van Manen, Frits Müller, Len Munnik, Opland (Rob Wout), Peter van Straaten, Stefan Verwey, Silvia Weve en Kees Willemen.
De 'Twaalf cartoonisten'-expositie is in HMT 'De Huneberg' te Havelte gedurende de maand oktober 1983.

Extra berichtje

Ter gelegenheid van de expositie is door het HMT-Havelte in samenwerking met de regionale afdeling van het Humanistisch Verbond op **woensdagavond 5 oktober** een gespreks/ontmoetingsavond georganiseerd met de bekende tekenaar **Stefan Verwey**. De avond wordt gehouden in het HMT 'De Huneberg' te Havelte, begint om 19.45 uur en zal worden geleid door raadsman Wim Heij.
Een unieke gelegenheid om de bekende tekenaar Stefan Verwey te ontmoeten en te praten over zijn stijl, ideeën, persoon en cartoons en cartoonisten.

Paul Vonk

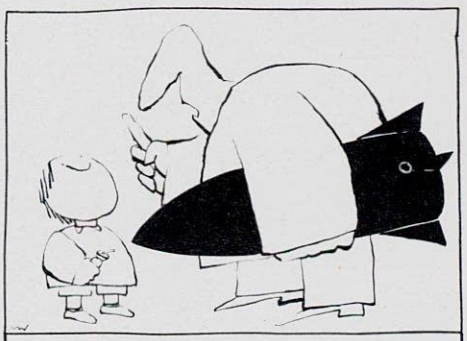

Deze en nog eens 119 andere cartoons, getekend door twaalf bekende Nederlandse catoonisten, zijn gebundeld in een fraai boekje dat is uitgegeven door het Humanistisch Verbond. Bovendien bevat de uitgave ook twaalf getekende zelfportretten van de cartoonisten. Het boekje kan worden besteld door storting van *f* 14,80 (inkl. porto) op giro 58 tnv Humanistisch Verbond, Utrecht mvv „12 cartoonisten".

zijn kapitein gaf hoog op van EGO

„Juist nu moeten we doorstoten"

Vredesopvoeder Steven Derksen

Steven Derksen (68) was de eerste die na de Tweede Wereldoorlog in Nederland een pleidooi hield voor vredesopvoeding.
Zijn boeken en zijn vele artikelen over dit onderwerp kregen, zowel in binnen- als in buitenland, veel gehoor. Naar aanleiding van het verschijnen van zijn vierde boek, „Mens en geweld", zocht EGO-redakteur Wim Heij hem op.
Het resultaat, een boeiend gesprek over agressie, geweld, terrorisme, geweldbeheersing en de vredesbeweging, volgt hieronder.

Wat heeft je ertoe bewogen „Mens en geweld" te schrijven?
De angst voor een eskalatie, voor een verheviging van het geweld in een wereld die steeds kwetsbaarder wordt, dat is eigenlijk het uitgangspunt van dit boek geweest. En natuurlijk de vraag: kunnen we daar met elkaar ook iets aan doen? Is het geweld te beheersen?

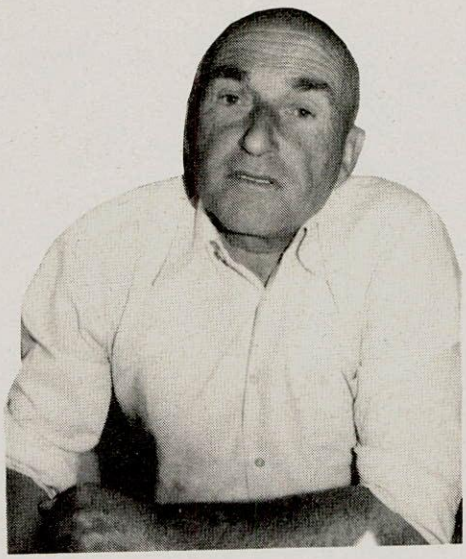

Geweldbeheering

Het is van toenemend belang het geweld te beheersen. Waar moeten we beginnen?
Het is zelfs een voorwaarde voor de mensheid geworden om het geweld te gaan beheersen. Waar moet je beginnen? Je kunt vanuit de mens die vraag benaderen en zeggen: in hoeverre is er iets in de mens dat hem steeds weer tot het gebruik van geweld brengt en in hoeverre kan dat beheerst worden? Aan de andere kant zijn er ook allerlei factoren buiten de mens die de neiging tot geweld kunnen stimuleren.

Het gaat altijd om twee dingen, het gaat om de **menselijke** faktor en om de **externe** factoren die vanuit de maatschappij komen. De poging het geweld terug te dringen heeft alleen maar zin als je die twee kanten van de zaak in het oog houdt.
Ik geloof dat het de fout van vroeger is geweest dat men altijd dat geweld direkt met de mens, met zijn zondebesef e.d., in verband bracht. In de 60-er jaren werd het steeds meer gewoonte het geweld uitsluitend te zien als een gevolg van verkeerde maatschappelijke strukturen.
Je kunt dit probleem m.i. alleen oplossen door naar beide kanten te kijken. Er is een voortdurende wisselwerking tussen de mens en de samenleving.

Beide kanten aanpakken dus?
Ja, precies. Het is het vraagstuk van mens én struktuur. Opmerkelijk is in dit verband dat op het ogenblik in het oostblok, m.n. in de Sovjet-literatuur, meer aandacht begint te komen ook voor die menselijke faktor. Daarvoor heeft men altijd gezegd dat als wij een kommunistische maatschappij hebben, dan hebben we ook het geweld uitgebannen, dan is er geen kriminaliteit meer. Nu begint men daar toch ook in te zien dat er in die mens weleens iets zou kunnen zitten waardoor in elke maatschappij toch dat geweld weer doorbreekt.

Agressie

Wat versta je onder agressie?
Je kunt een onderscheid maken tussen goedaardige en kwaadaardige agressie zoals bijv. Erich Fromm dat doet. In mijn boek doe ik dat niet. Want ik geloof dat het in overeenstemming is met het huidige wetenschappelijke spraakgebruik, dat je agressie uitsluitend in negatieve zin formuleert. Dus bijv. de **de neiging van de mens om anderen leed te berokkenen, pijn doen, misbruik te maken van een machtspositie die men inneemt.**
Dan heb je ongeveer het begrip agressie zoals dat in de moderne literatuur het meest naar voren komt. Je krijgt een gezeur zonder einde als je vindt dat agressie toch eigenlijk ook best wel positief genoemd kan worden. Maar geef het dan een andere naam. Natuurlijk is het waar dat je agressie kunt omzetten in neigingen die meer positief gericht zijn, maar dan is het, op dat moment, geen agressie meer.

Oorzaken van geweld-toename

In je nieuwste boek spreek je over een sterke toename van allerlei soorten geweld, bijv. vandalisme, geweldskriminaliteit e.d. Wat zie je als oorzaken van deze toename?
Zelf vind ik één van de belangrijkste oorzaken de maatschappijkrisis die er op dit ogenblik heel duidelijk is. Ik doel op de automatisering, het anoniem worden in onze samenleving, de vervreemding die daardoor optreedt. De maatschappij is in zekere zin te groot geworden voor de menselijke maat, ze is ook ondoorzichtig geworden. Veel mensen hebben het gevoel dat ze buiten spel zijn komen te staan door burokratisering, door mechanisering. In zekere zin is de mens een stukje initiatief afgenomen. Het verandert ook allemaal heel snel, het verleden speelt nauwelijks nog een rol in het leven van de mens. Vroeger had iedereen toch een grote steun aan tradities, zekerheden e.d.

Daarnaast is het ook de kulturele krisis, het gebrek aan een zeker levensperspektief, aan bepaalde normen en waarden die de mens toch een zekere steun geven in z'n leven. Ook de nawerking van de Tweede Wereldoorlog, de algemene verruwing, waar de geweldsideologie van het nationaal-socialisme in zit, speelt een rol.
Soms denk ik weleens dat we toch weer een beetje die richting opdrijven. Als je kinderen nu hoort praten over neerleggen, killen, dat zijn allemaal heel gewone termen geworden. Ook in het wetenschappelijk taalgebruik kom je dat tegen. Denk maar aan de schone bom, doomsdaymachine, megadoden enz. Ook dat is taalverruwing.
Denk in dit verband ook aan de herleefde belangstelling voor nationaal-socialistische en fascistische schrijvers als bijv. Céline.
Wat verder speelt is de angst voor de atoomoorlog. En het toenemend alkoholgebruik, dat zelf weer het gevolg is van vervreemding. Angst, onzekerheid, ontworteling, zijn op zichzelf faktoren die tot vergroting van het geweldpotentieel bijdragen.
Tenslotte de invloed van de massamedia, die zich veel meer zelfbeperkingen zouden moeten opleggen en meer aandacht aan de positieve feiten zouden moeten besteden.

Terrorisme

Waaraan wijt je de toename van politiek geweld, zoals het terrorisme?
Veel staten vormen de kern van dat terrorisme doordat ze zelf het voorbeeld geven op het gebied van het geweldgebruik. Wapens roepen wapens op, dat geldt ook voor parades en ander machtsvertoon. Wanneer men dan geschokt is door de politiek die gevoerd wordt, ligt het voor de hand dat men zich ook met geweld gaat verzetten. Aan de andere kant is het natuurlijk ook zo dat er veel beloften zijn gedaan na de Tweede Wereldoorlog die niet gerealiseerd zijn of konden worden. Dat terrorisme is zo nog een beetje de

voortzetting van de laatste oorlog.

Een andere oorzaak van het terrorisme is waarschijnlij gelegen in het strukturele denken, waar ik het zoëven al over had. Ik denk in dit verband dan bijv. aan een RAF in Duitsland. Allemaal idealistisch gestemde jongeren die zeer teleurgesteld zijn geweest over hun medeburgers en die dan op een gegeven ogenblik, helaas, in het grofste tegengeweld terecht zijn gekomen.
Het is natuurlijk ook zo dat als er geen levensperspektief is, als het leven zinloos wordt ervaren, dat je dán juist naar de heelheid van een nieuw bestaan zoekt.
Het is altijd al zo geweest dat juist in een periode van kultuurkrisis de behoefte aan een totaal andere aanpak het grootste is.
Een heleboel terroristen die niet meer genoegen nemen met het zinloze, lege bestaan in deze maatschappij zoeken als het ware een nieuw Jeruzalem. Op den duur werd dan duidelijk dat het alleen via geweld nog viel te bereiken. Dat heeft m.i. ook een belangrijke rol gespeeld.
Wat hier natuurlijk ook aan vast zit is het gevoel van ongeborgenheid dat men, door strakke solidariteit die in terroristische groeperingen heerst, tracht te overwinnen. De behoefte aan emotionele geborgenheid is bij deze mensen zo sterk dat het, bij wijze van spreken, alle tegenstellingen overbrugt. Bovendien roept het samen onderhevig zijn aan bepaalde gevaren ook een bepaalde gemoedstoestand op die men juist in deze koude, zakelijke maatschappij mist.

Dat heeft natuurlijk ook in het verzet tijdens de oorlog een grote rol gespeeld. Daardoor voelden ook een heleboel mensen, toen ze weer in een normale maatschappij terechtkwamen, zich zo bedonderd. Men heeft lange tijd op het scherp van de snede geleefd en men wist dat als er iets gebeurde je even met elkaar één was. Dat speelt zeker een belangrijke rol. Tenslotte natuurlijk ook weer de rol van de media die, dikwijls vanwege sensationele overwegingen, bepaalde dingen benadrukken. Dingen die zonder die aandacht gewoon doodbloeden.

Positieve veranderingen

Je eerste boek was getitel „Hoe leren we de vrede". Is vrede eigenlijk wel te leren?
Niemand kan zeggen of de mens inderdaad ooit de vrede zal bereiken. De mogelijkheid zit er altijd in dat dat niet lukt, maar dat mag natuurlijk geen rol spelen bij onze pogingen om het ergste in deze wereld te voorkomen. Want dan leg je je

„Ter afsluiting van dit boek wil ik nogmaals waarschuwen tegen ondoordacht optimisme en goedkope illusies. Alleen geleidelijke en goed doordachte veranderingen in onze maatschappelijke en politieke strukturen én in onze menselijke denk- en gedragshoudingen kunnen ons een stukje dichter bij ons doel brengen. Toch is een zeker idealisme in de strijd voor een meer humane en minder gewelddadige wereld onmisbaar. Wie het mogelijke wil bereiken, moet het onmogelijke durven hopen."

Steven Derksen

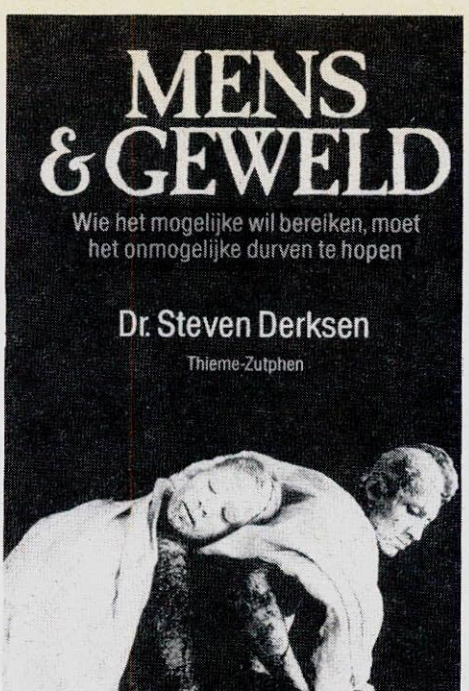

bij voorbaat bij de feiten neer. Dat is zo ongeveer het ergste wat de mens op dit ogenblik kan doen.
Zelf heb ik het gevoel dat er toch, ondanks het feit dat we temidden van allerlei politieke spanningen leven, heel wat in positieve zin is veranderd. Dat er toch onnoemelijk veel meer mensen bij deze zaak betrokken zijn geraakt dan ooit het geval is geweest.
In 1965 waren het nog kleine groepjes. Je was een uitzondering, je werd meteen voor een gevaarlijke linkse broeder aangezien.
Op het ogenblik zie je uit allerlei kringen van de bevolking impulsen komen. Er ontwikkelt zich nu een publieke opinie die meer en meer de grote politiek gaat beïnvloeden. Dat is de grote winst en daar ben ik erg blij mee.
Je kunt pessimistisch zijn en zeggen het loopt allemaal nog z'n zelfde gangetje. Je kunt ook zeggen er is in de afgelopen twintig jaar ongelofelijk veel veranderd. Als je dat van te voren zou hebben voorspeld had men je voor gek versleten. Wat er tijdens de afgelopen vredesweek niet aan aktiviteiten zijn geweest? Geweldig gewoon.
Toch moeten we ons niet op de borst slaan. Zo van het is bijna geklaard. Maar aan de andere kant mogen we met enige voldoening zeggen dat er op het ogenblik veel meer mensen geïnteresseerd zijn.
Juist nu moeten we doorstoten. We moeten de mensen van voldoende informatie blijven voorzien. Het is niet genoeg dat mensen een keer aan een protestdemonstratie mee doen, hoe belangrijk dat ook is. Ik voorzie nog een lange strijd die alleen maar gewonnen kan worden als de kwaliteit van de vredesbeweging beter is dan die van de andere kant, en de middelen en het doel niet te veel met elkaar in strijd komen.

Vredesbeweging

Welke rol denk je de vredesbeweging toe bij het terugdringen van het geweld in onze samenleving?
Ik denk dat je kunt zeggen dat het op het ogenblik vooral van die vredesbeweging moet komen, van een goed geïnformeerde, geïnteresseerde publieke opinie t.a.v. de vragen van oorlog en vrede. De politici zitten zo gevangen in het net van zelfbedrog dat je het dáár niet van verwachten kan. Die zitten vastgebakken in het circuit van angst en wantrouwen. Een doorbraak kan niet alleen maar komen van de kant van de publieke opinie.
Met andere woorden de druk van de politieke opinie zal zó groot moeten worden, dat het proces van paranoïde denken in deze wereld wordt doorbroken. Ik bedoel dat beide partijen zich steeds maar bedreigd voelen voor een vermeende aanval van de ander en daardoor hun bewapening weer opvoeren, waardoor bij die ander die vrees weer vergroot wordt etc.etc. De bekende en gevaarlijke vicieuze cirkel. Alleen de druk van de publieke opinie in de gehele wereld kan dit koude oorlogsdenken doorbreken.
Je kunt zeggen dat dat geldt voor het Westen, maar hoe zit het met het Oosten? Ook daar zijn de laatste jaren een aantal dingen gebeurd die je niet had durven verwachten. Als daar in Praag en Bukarest zo'n paar duizend jongeren bij elkaar zijn om te getuigen voor de vrede zonder dat de politie ingrijpt dan werkt het toch, ondanks dat die muur er is.

Het gaat er niet om het konflikt de wereld uit te helpen, zoals sommige mensen wel denken. Zolang er mensen zijn zullen er konflikten zijn. Natuurlijk, want een konfliktloze maatschappij kunnen we ons niet voorstellen. Het gaat erom te leren konflikten op een andere manier op te lossen. De wereld zal niet direkt geweldloos kunnen worden. Dat ideaal zal gedoemd zijn nog een hele tijd of minstens wel altijd toekomstmuziek te blijven.
Waar we in eerste instantie aan moeten werken is: het ergste geweld in te dammen omdat dat het einde van onze samenleving kan betekenen. Daarvoor geef ik in mijn boek een aantal suggesties.

Wim Heij

„Mens en geweld" door dr. Steven Derksen werd uitgegeven door Thieme, Zutphen. Prijs f 19,50.

de AVRO heeft een claim op de 3e wereldoorlog en TROS-sport zend 'm uit – live

Gérard Depardieu in de rol van zijn leven

Danton

Bij de première van de film Danton dit voorjaar in Parijs, laaiden de discussies onmiddellijk hoog op. De briljante Poolse regisseur Andrej Wajda (die op voorspraak van de Franse minister van cultuur een vette subsidie had gekregen voor het maken van een mooie film over de Franse Revolutie) kwam namelijk af met een grimmig werkstuk, waarin de standpunten van de beide voormannen van die Revolutie, Georges Danton en Maximilian de Robespierre, scherp tegenover elkaar werden gezet. Voor een groot aantal aanwezigen aanleiding om vergelijking te trekken tussen de toenmalige situatie in Frankrijk en de huidige toestand in Polen: Danton werd vergeleken met Walesa, Robespierre met Jaruzelski.

In hoeverre Wajda zich wel of niet heeft laten leiden door de situatie in zijn vaderland, een fraaie en indrukwekkende film heeft hij van Danton in elk geval wel gemaakt.
Georges Danton was in het jaar waarin de film speelt, 1794, precies even oud als de man die hem speelt, Gerard Depardieu: 35 jaar. Vlak na de Revolutie verkeerde het land nog in een afschuwelijke chaos en Danton had zich aanvankelijk op het platteland schuilgehouden. In het najaar kwam hij echter toch naar Parijs om te proberen tot een vergelijk te komen met Robespierre, die de wetten die tijdens de Revolutie waren opgesteld, wel erg streng toepaste: alles en iedereen werd ondergeschikt gemaakt aan de verordeningen, terwijl het volk eindelijk alleen maar rust, vrede en een hap te eten wilde.

Danton was een man die uit dat volk was voortgekomen: warmbloedig, slordig, volks, een drinkebroer en een genieter. Maar wel iemand met oog voor de noden van de gewone mensen. Robespierre, die één jaar ouder was dan Danton, was in alles zijn tegenpool: star, kil, pijnlijk netjes en ontoegankelijk.
Danton noodt Robespierre uit voor een diner, om te proberen in die wat ontspannen sfeer de verschillende uitgangspunten wat naar elkaar toe te buigen. Maar in een scène die werkelijk weergaloos is verfilmd, weigert Robespierre elke hap van de schotels, en elke toenaderingspoging van Danton, van wie hij duidelijk lichamelijk zo gruwt, dat hij hem nauwelijks aan wil kijken. Kort na die voor Danton zo vernederende en teleurstellende gebeurtenis forceert Robespierre een proces, dat een aanfluiting is voor begrippen als recht en rechtspraak, en Danton's hoofd rolt niet veel later, samen met dat van zes van zijn naaste medewerkers, onder de gruwelijke guillotine. Robespierre is ziek, ligt zwetend in zijn bed en trekt het laken over zijn hoofd, misschien al beseffend, dat dat onder diezelfde guillotine maar een paar maanden later ook van zijn romp gescheiden zal worden.

Andrej Wajda heeft van deze Pools-Franse coproduktie een stukje Kunst gemaakt, zoals ik er de laatste jaren niet veel heb gezien. Vooral de beklemmende sfeer van Parijs in die dagen van wanhoop en terreur, de zenuwslopende processen en de veroordelingen die elkaar steeds sneller opvolgen, heeft hij heel knap weten te treffen. Voor de rol van Robespierre koos hij een van Polen's meest bekwame acteurs, Wojciech Pszoniak en Robespierre komt in zijn uitbeelding werkelijk tot leven als de lijnrechte, van macht bezeten staatsman.
Maar de film wordt toch gedragen door Gerard Depardieu, die met zijn creatie van Danton de rol van zijn leven speelt. Zijn grove kop, zijn ruwe stem en de affiniteit die hij ongetwijfeld met de figuur van Danton moet hebben gevoeld, maken dat hij geloofwaardiger is dan in vele voorgaande films. Hij zou er goed aan doen eens een poosje rust te nemen, en hij zou er nog beter aan doen niet klakkeloos elke rol te spelen die hem wordt aangeboden. Het feit dat hij een rol als die van Danton zo prachtig neerzet, geeft hem de verplichting wat zorgvuldiger met dat kostbare talent om te springen. Als ze deze film op de middelbare school zouden vertonen, blijft er waarschijnlijk heel wat meer van de Franse Revolutie bij de leerlingen hangen dan wanneer ze er tien dikke boeken over zouden doornemen.

Leo van Opzeeland

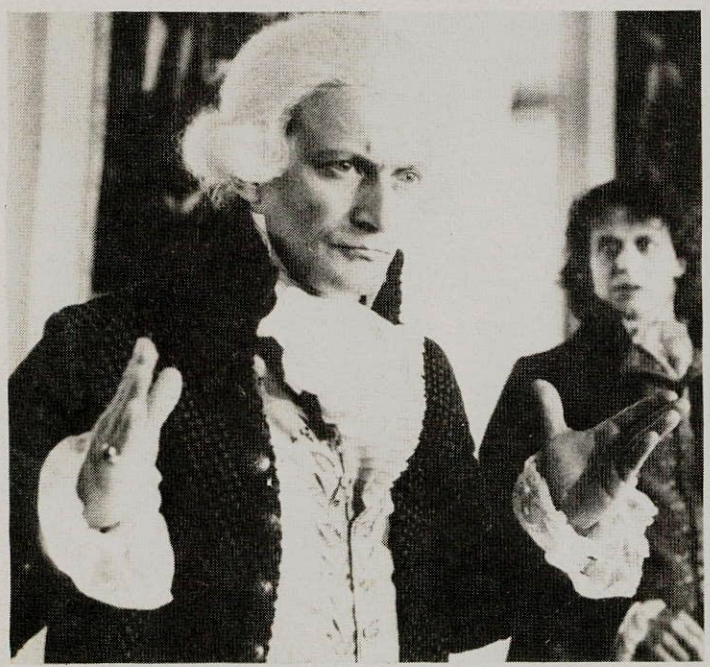

Wojciech Pszoniak als Robespierre staat lijnrecht tegenover . . .

. . . Gerard Depardieu als Danton

in 't kort

Julie Walters en Michael Caine in Educating Rita

In de film **Educating Rita** wordt het al eerder vertoonde Pygmalionprincipe in een moderne versie gepresenteerd: de jonge ondernemende kapster Rita (die eigenlijk Susan heet, maar iemand anders wil zijn dan ze is) komt op de open universiteit omdat ze zich wil ontwikkelen, en ze kiest literatuur als hoofdvak. Als tutor krijgt ze dr. Frank Bryant toegewezen, een man die zo teleurgesteld is in het leven en in zijn vak, dat hij altijd achter zijn rijen studieboeken een fles whisky binnen handbereik heeft. Het enthousiasme van zijn nieuwe pupil, haar verfrissende kijk op het leven vanuit een invalshoek die de prof tot dan toe volkomen onbekend was en daarbij haar prikkelende persoonlijkheid blazen de man nieuw leven in. Rita doet 't uitstekend, maar het slot van de film brengt niet de makkelijke romantische oplossing van de prof en zijn leerling die elkaar in de armen sluiten: Rita gaat heel consequent haar eigen weg, nu ze zelf heeft gekozen hoe ze haar leven wil indelen, en Frank Bryant reist met gedwongen verlof af naar Australië. Rita is een glansrol van Julie Walters, die ook in het toneelstuk waar de film naar is gemaakt, met veel succes dezelfde rol speelde. Michael Caine als Frank Bryant geeft haar heel galant alle ruimte voor haar creatie. Heel aardige variant op My fair lady en The owl and the pussycat. Regie was van Lewis Gilbert, die Caine in 1965 regisseerde in diens grote succes Alfie.

Ingeklemd tussen spektakels als Return of the Jedi, Superman III, Octopussy en binnenkort Krull rouleert de film **Spacehunter** plotseling in ons land. Een James Bond-achtig verhaal over een stoere bink die op zoek moet naar mensen die spoorloos verdwijnen op een andere planeet, een reis waar nog nooit iemand levend van is teruggekeerd. De effecten zijn heel verrassend, het landschap waarin de film is gesitueerd, is van een zeer onaardse schoonheid, en het soort mensen dat er zich ophoudt, is duidelijk ontsproten aan de rijke fantasie van de auteur. Aan knokken en vechten natuurlijk geen gebrek, en de grote griezel met de huiveringwekkende voorliefde voor wrede spelletjes is ook van de partij. De held wordt gespeeld door Peter Strauss, de man die u misschien nog kent als de heilige boon Rudi uit De Jordaches. In deze film zien we hem dus eens van een heel andere kant. De onvermijdelijke vrouwelijke tegenspeelster in dit soort verhalen is dit keer Molly Ringwald, een heel jonge actrice die opviel als de dochter van John Cassavetes in Tempest.
Regie van deze knap in elkaar gezette onzinfilm vol actie was van Lamont Johnson.

Peter Strauss en Molly Ringwald in Spacehunter

Christopher Reeve en Richard Pryor in Superman

Nog één keer treedt Christopher Reeve aan in zijn rol van **Superman** en 't is maar goed dat de producenten nu al hebben besloten om het bij drie films uit deze serie te laten. Niet dat de derde slecht is, integendeel, maar de rek gaat er langzamerhand een beetje uit.
Sterk zijn de verhalen natuurlijk nooit geweest. Wat deze derde film voornamelijk redt is de geestige regie van Richard Lester, en het feit dat Superman dit keer van zijn onkreukbaar image afwijkt door er, zij het tijdelijk, een paar misselijke menselijke trekjes op na te houden. Alles draait om de macht van de computer in de moderne samenleving, en natuurlijk kun je daarmee een aantal mooie stunts uithalen. Richard Pryor steelt de show, meer dan Superman zelf, omdat hij in zijn rol in deze film alle mogelijkheden krijgt zijn komisch talent breed uit te meten. Er wordt in Hollywood op dit moment hard gewerkt aan de eerste Supergirlfilm. Wie de hoofdrol gaat spelen is nog niet bekend.

De film **Traversees** speelt zich af op de veerboot tussen Ostende en Dover, dat stukje niemandsland waar een heleboel dramatiek te vinden is, al sta je daar niet dagelijks bij stil. Twee mannen, een Algerijn en een Oost-Europeaan, proberen Engeland binnen te komen, maar mogen het land niet in. Omdat hun verblijfsvergunning in België is verlopen, kunnen ze ook niet terug naar het vasteland en zo stranden ze op de boot. De Algerijn is een man zonder illusies, maar tegelijk een filosoof. De Oost-Europeaan is nog vol hoop, enthousiast en naïef. Wanneer beide mannen uit deze onoplosbare situatie proberen te komen, kiezen ze juist de oplossing die je niet verwacht zou hebben: de één gaat over tot een gewelddaad om anderen over hem te laten beslissen, de tweede legt zich neer bij de situatie op een wijze die even verrassend als onwaarschijnlijk is. Beklemmende film, schitterend gespeeld. Regie was van Mahmoud Ben Mahmoud, die ook het scenario schreef en daar waarschijnlijk een heleboel eigen ervaringen in zal hebben gestopt. De film is een Belgisch-Tunesische co-produktie.

L.v.O.

er is een haarversteviger die werkt op een basis van zure regen

DEN HAAG, 29 OKTOBER

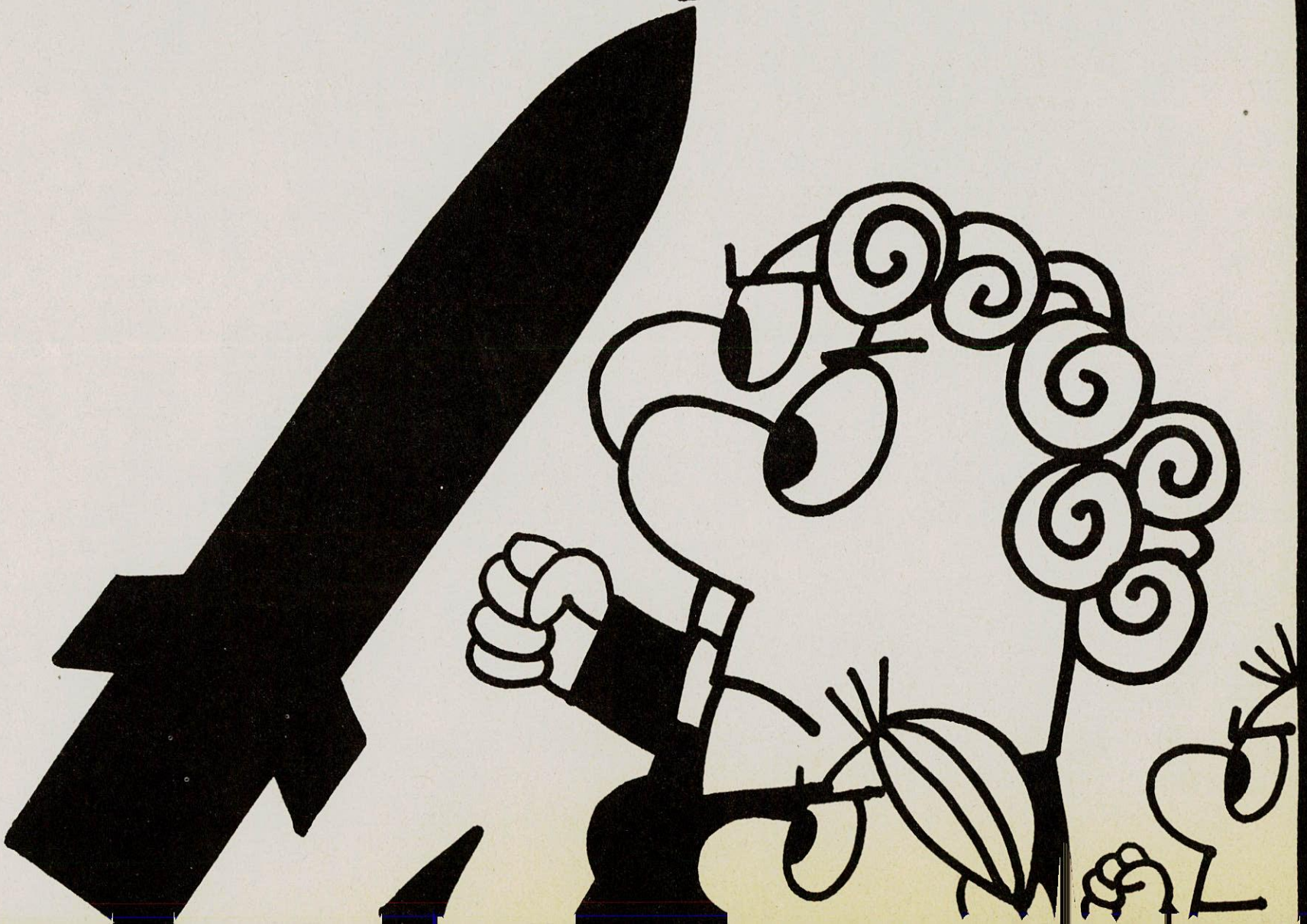

KOMITEE KRUISRAKETTEN NEE

PRINSEGRACHT 4, 2512 GA DEN HAAG TEL. 070 - 92 43 31 GIRO 3725743

Het Komitee Kruisraketten Nee bestaat uit:

IKV, Pax Christi, Samenwerkingsverband Stop de N-bom/Stop de kernwapenwedloop, Vrouwen voor vrede, Vrouwen tegen Kernwapens, Platform van Radicale Vredesgroepen, Humanistisch Vredesberaad, Kerk & Vrede, PvdA, D'66, PSP, PPR, CPN, EVP, FNV en VVDM

Internationale vredesconferentie

Op 26, 27 en 28 augustus werd in Zutphen de IHEU-vredesconferentie gehouden (IHEU = International Humanist and Ethical Union). De voorbereiding en organisatie waren in handen van het Nederlands en Belgisch Humanistisch Verbond.

Ruim een jaar lang heeft een kleine groep vrijwilligers met een minimaal budget moeizaam en enthousiast gewerkt om hier een groots gebeuren van te maken, waarin men tenslotte volledig is geslaagd. De namen van Mettha de Nachtegaal, Wendela de Vries en Jaap Koops mogen hier niet onvermeld blijven.
Nadat aanvankelijk als plaats voor de conferentie het Vlaams Cultureel Centrum „de Brakke Grond" was besproken, gooide de Amsterdamse Uit-markt plotseling roet in het eten en moest overhaast naar Zutphen worden uitgeweken. Deze ruil bleek achteraf een hele goede te zijn. Alle waardering voor de gemeente Zutphen, het personeel van het ontmoetingscentrum „de Hanzehof" en vooral ook voor vele mensen van de HV-gemeenschap Zutphen en omgeving, die onderdak en ontspanning voor de buitenlandse gasten hebben verzorgd.

Kernbewapening, vredesopvoeding en -onderwijs

Deze twee thema's stonden centraal op de conferentie. Voor beide onderwerpen waren drie inleiders aanwezig en werd in groepen hierop doorgepraat.
Professor Deleu uit Antwerpen liet ons op boeiende en humoristische wijze zien hoe je het verstarde denken rond het ingewikkelde vraagstuk van de (kern)bewapening door het stellen van eenvoudige vragen kunt doorbreken. Vragen als: „Wat wil je, waarom en met welke middelen verdedigen?" en „Zijn democratieën vredelievender dan totalitaire staten?".
De Nederlandse, in Brussel werkzame, hoogleraar J. Niezing toonde aan hoe weinig de overheid (dus wij) over heeft voor vredesonderzoek. Hij deed een bewogen oproep op de humanisten: „Het humanisme moet reageren op de grootste uitdaging, die de mensheid ooit gekend heeft."
Dr. Barnaby, voormalig directeur van het SIPRI-instituut in Stockholm, kon als natuurkundige de grote gevaren van de huidige situatie duidelijk maken, maar ook, zolang totale ontwapening nog een illusie is, een alternatief aanbieden in de vorm van een geloofwaardig defensief systeem zonder kernwapens.

Als opwarmer voor het tweede onderwerp beet Dr. Jochim Kahl uit Duitsland de spits af. Vanuit een humanistische visie bood hij een richtinggevend model voor het onderwijs aan, waarin echter ook een uitgesproken politieke opvatting was neergelegd. Uiteraard prikkelend en uitdagend voor een discussie.
De Nederlander W. van der Schaaf van de ABOP toonde de betrokkenheid van de vakbeweging bij het vredesonderwijs en gaf een overzicht van de stand van zaken in Nederland. Boeiend is daarbij de vraag of er een vak vredesopvoeding „irenologie" moet komen, of dat opvoeders en onderwijsgevenden door hun houding en benadering dit moeten integreren in hun werk en lessen.
De laatste bijdrage in dit kader was van de Belgische hoogleraar Geeraerts, die sprak over de mogelijkheden en beperkingen van „Sociale verdediging zonder geweld".

Al met al een grote hoeveelheid gespreksstof, waarmee in de groepen met grote betrokkenheid werd gewerkt. Persoonlijk werd ik zeer getroffen door een opmerking van een Belgische dame over een voorbeeld van opvoeding. Zij vertelde dat haar vader na terugkeer uit een Duits concentratiekamp onmiddellijk begonnen was haar Duits te leren. De taal kunnen spreken als voorwaarde om weer met elkaar tot verzoening te kunnen komen.

Persoonlijke ontmoetingen

Zo'n 175 mensen waren naar de conferentie in Zutphen gekomen, die werd geopend door Piet Dankert, voorzitter van het Europese Parlement. Naast deelnemers uit Nederland en de buurlanden waren er mensen uit de V.S., India, Israël, Gambia en Australië, aanwezig. De persoonlijke ontmoetingen van mensen tussen de bedrijven door is van wezenlijk belang in zo'n gebeuren. Je vertroebelde beeld, waarin je mensen dreigt te gaan identificeren met het gedrag van staten, wordt weer wat opgepoetst en je stijgt uit boven het niveau van de Belgenmoppen.
Een hoogtepunt was ook zeker de ontspanningsavond op zaterdag met muziek, dans en folklore. De internationale ontmoeting werd wel het mooist uitgebeeld in een dans van een frêle, kleurrijk uitgedoste Indiase dame met gitzwarte haren met een grote, blonde Hollandse meneer op klompen.

Een hartverwarmend gebeuren deze conferentie, waarbij mij het voorrecht te beurt viel de opgedane indrukken en gevoelens te mogen samenvatten in een slotwoord.

Henk Bos
(plv. hoofdraadsman)

„Carthago voerde 3 oorlogen, het was nog machtig na de eerste, het was nog bewoonbaar na de tweede, het was niet meer terug te vinden na de derde."
Bertold Brecht

Bij de uitgeverij „In den Toren" te Baarn is een buitengewoon belangrijk boek verschenen dat de titel draagt „De waanzin van de wapenwedloop". De prijs is *f* 34,50. In duizenden exemplaren zou deze uitgave gekocht moeten worden, eigenlijk zou het voorgeschreven lectuur voor iedere volwassen Nederlander moeten zijn.
De schrijver is Peter Koch, in 1938 geboren in het Duitse Halle. Als politiek correspondent werkte hij voor diverse bladen, bovendien is hij auteur van een vijftal politiek geëngageerde boeken. Zijn nu in het Nederlands vertaalde boek drukt ons met de neus op de feiten van de levensgevaarlijke en waanzinnige wapenwedloop en bezweert ons deze grenzelose verspilling van intellect, geld en mankracht te stoppen.
Wist u dat voor elke wereldburger, ook voor ú, lezer van EGO, 3000 kilo springstof klaar ligt in de wapenarsenalen van de super-mogendheden? Wist u dat één Amerikaanse atoom-onderzeeër voldoende atoomkoppen bij zich heeft om de gehele Benelux volledig te verwoesten? En dat dit overeenkomt met een explosieve kracht, die even groot is als alle munitie die in de tweede wereldoorlog werd verschoten? En dan zijn er nog chemische en bacteriologische wapens, die de super-mogendheden voor noodgevallen in voorraad hebben.
Hoe kunnen redelijke mensen dit allemaal uitdenken? Of zijn ze dat niet meer? Zijn het door waanzin bezeten monsters?

Koch belicht de oorzaken van de voortdurende ontwikkeling van nieuwe wapens en ontmaskert de valse voorlichting van militaire leiders. Ook wijst Koch op het vergissingsrisico, dat tot een atoomoorlog kan leiden. Dan is er het militair-industrieel complex, de wapenfabrikanten die geld, heel veel geld aan hun duistere praktijken verdienen en die in de strategie van de angst een hartig woordje meespreken.
De te hoop gelopen burgers uit alle landen vertegenwoordigen de macht om een halt toe te roepen aan de machthebbers, die alleen in de vergroting van de kernmacht, hun eigen positie denken te handhaven. Want weet wel, na een kernoorlog is er niets meer om op te bouwen, zijn begrippen als vrijheid en democratie in de smeulende en besmette puinhopen van mensen, dieren en gebouwen verdwenen.

Jan Kooijma

verpeinzingen van een afgezwaaide soldaat

gedichten

:m vet hebben. . .

) reünies van de ontieglijk ouwe lich-
ıgen komen de ruige dienstverhalen bo-
n. U kent ze wel.
eens is het kristalhelder hoe aardig de
enst is geweest. Weet u nog hoe daar
dens oefening Bergen-Hohne kapitein
: Boer en eerste-luitenant Van Vliet tot
ıiehoogte in het water stonden? De een
)or het ijs gezakt, de ander uit devotie
ıgesprongen. Weet u nog hoe er appèl
:rd afgenomen in een beekje? Dat de
ertuigen met de hand moesten worden
gegraven, 2 meter diep, toen de
ellaadschop was afgeschoten? Het zoe-
leven in de Harskamp? Pantserstorm?
eens is de herinnering sterker dan het
)orstane leed, van toen we hem nog vet
dden. Op dat moment realiseert men
:h wat voor een morele vrijheid men als
ilitair genoot.
:n beetje weemoed, de Ouwe Hap, ouwe
ngens krentebrood. Nog een rondje ka-
tein!

ı het is waar, wat voor een vrijheden een
ilitair zich veroorlooft. Slikzat in de
:in, een man of tien, hitsige verhalen,
stig tinnetjes bier, meisjes aankijken,
eze dingen zeggen, schelden, tieren. Dat
)e je normaal in de trein niet.
een hoekje zit een adjudant en kijkt
illetjes het raam uit. Hij denkt vast en
ker aan wat hij had kunnen zijn als hij
et in het leger zat. Nog tien dagen, ouwe
:er, nog tien dagen voor deze jongen
er. De mannen worden grover, het bier
)eit rijkelijk, het meisje dat tot nu toch schuchter voor zich uit had zitten kijken, kijkt beledigd om, pakt haar valies en verdwijnt. Nagejouwd door de ouwe twee.
Ik vind dat bijzonder onbeschoft. Als een ander dit uw meisje zou doen, dan zoudt ge 'm een ram voor z'n kop geven. Als een ander uw auto zou mollen kan die een heiter voor z'n treiter krijgen. Kijk, ik zie dat te vaak, 't getuigt van weinig opvoeding, ook al heeft men hem vet. Het roerige optreden van militairen in het buitenland, vernieling van discotheken, jatten van glazen, verkeersborden plat, het schelden tegen buitenlanders: ik heb hem flink vet.

Hoe komt dit nu?
Ik denk dat de oorzaak hiervan in de onbelangrijkheid ligt. Men heeft onbewust het idee opgevat, dat men zonder rang niets voorstelt. Men moet het vuile werk opknappen van een sergeant, die daartoe opdracht geeft. Ondanks dit geen hoop op beter, of liever gezegd: niet het vooruitzicht op de baan, die het mogelijk maakt om anderen het werk te laten opknappen. Het is een frappant gegeven dat sommige mensen met kontrakten zich hier ook aan schuldig maken, niet alle, maar velen. Zij hebben een baan, die iets langer duurt dan die van de dienstplichtig soldaten, maar tevens korter dan die van de beroeps. Ze zitten tussen de wal en het schip, en dat is moeilijk koers houden.

(Uit: In memoriam lichting-2 van Emile van Paridon, verzameld door Paul Vonk)

Al weer enige tijd geleden verscheen de gedichtenbundel „Ik wou dat ik twee hondjes was", een verzameling nonsens- en pleziergedichten van Nederlandse bodem, uitgegeven door Bert Bakker, Amsterdam.
Naast veel nonsens vindt men in deze bloemlezing ook de nodige kolder, galgehumor, leugenverhalen, ironie, sarcasme, parodieën en grafschriften. Uit deze kostelijke bundel kozen we onderstaand gedicht van Coos Neetebeem (evenals drs. P. een pseudoniem voor H. H. Polzer, geb. 1919).

Sikkels klinken
Sikkels blinken
Ruisend valt het graan
Als je iemand weg ziet hinken
Heeft hij 't fout gedaan.

Van de in 1948 geboren dichter Levi Weemoedt (pseudoniem voor I. J. van Wijk) verschenen tot nu toe drie bundels, te weten „Geduldig lijden" (1977), „Geen bloemen" (1978) en „Zand erover" (1981). Alle drie bundels werden uitgegeven door Erven Thomas Rap te Baarn. Uit zijn reeds diverse malen herdrukte bundel „Geen bloemen" kozen we dit gedicht:

Tour de France. Een nabeschouwing.

ler
snel- dan
klimt de
één an-
De der;

de snelste krijgt een kwieke trui.
En wie het allersnelst kan
dalen,
die krijgt een kist en klokgelui.

bij legeroefeningen vormt EGO een ondergronds verzetje

Een strip voor volwassenen

De bom en Jan-met-de-pet

„Zoals met al mijn boeken, ben ik uitgegaan van een fantasie (in dit geval dus de akute dreiging èn het werkelijk vallen van de Bom) en heb ik die vervolgens zo logisch mogelijk uitgedacht en uitgewerkt: wat denken en doen twee mensen die horen dat de bom valt."
Aldus de bekende Engelse striptekenaar Raymond Briggs over zijn werkwijze met betrekking tot zijn laatste stripverhaal 'When the wind blows'. Met als titel 'Toen Viel De Bom' verscheen onlangs ook een Nederlandse vertaling van deze aktuele strip voor volwassenen.

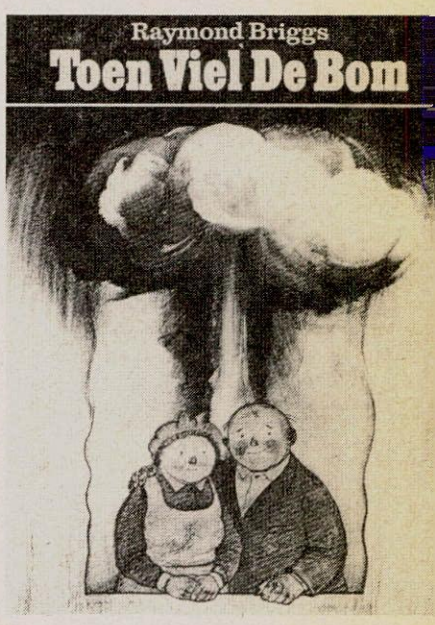

Briggs, die in Engeland als een suksesvol striptekenaar te boek staat, tekende tot nog toe alleen voor kinderen. Van zijn ongeveer 15 uitgegeven boeken werden er honderdduizenden verkocht. Vanwaar het idee om voor volwassenen te gaan werken? Puur toeval.

Ontstaan door grapje

Nadat de BBC een onthutsende film op de TV had laten zien over kernwapens, maakte een vriend van Briggs een grapje door op te merken: „Dat is je volgende boek, Raymond".
Briggs begon zich af te vragen: Stel er komt een aanval, alle hoge pieten zijn in hun schuilkelders gekropen, wat doet Jan-met-de-pet? Deze vraag bleef hem bezig houden. Hij verzamelde alle pamfletten en boeken die hij over dit onderwerp maar te pakken kon krijgen en zo ontstond 'Toen Viel De Bom'.
Toen Briggs met zijn manuskript bij zijn uitgever aankwam aarzelde deze om het uit te geven, vanwege het totaal andere karakter. Maar Briggs, die zo was gegrepen door het thema, wenste zijn boek uit te laten komen en terwille van de voortzetting van de goede relatie stemde zijn uitgever tenslotte in.

Rel in Hogerhuis

Het Engelse Hogerhuis hielp het boek, ongewild, aan een enorme publiciteit. Men houdt het nauwelijks voor mogelijk, maar ruim een jaar geleden debatteerden de Lords over dit stripboek. Briggs is daar nog verbaasd over: „Dat was voor het eerst dat het House of Lords sprak over een boek sedert de publikatie van 'Lady Chatterley's lover', geloof ik."

Van diverse kanten werd beklemtoond dat het onzedelijk was om kinderen zo'n stripboek te laten lezen. De oppositie diende zelfs een motie in, waarin men tot uitdrukking bracht dat 'Toen Viel De Bom' een waardevolle bijdrage leverde aan de kernwapendiskussie.
Thatcher-getrouwe Lords kwamen daarop met een motie die ook positief was voor het boek.
De overweging was echter een geheel andere. Het boek liet, aldus deze konservatieven, op uitstekende wijze zien wat een Russisch kernwapen al niet voor een ravage kon zorgen.

De publiciteitsstunt van de uitgever, die alle volksvertegenwoordigers een exemplaar had toegezonden, werkte uitstekend. Binnen twee maanden werden 60.000 ex. van dit boek verkocht, de BBC bewerkte de strip tot een hoorspel (inmiddels al tweemaal uitgezonden) en enkele maanden geleden ging er zelfs een toneelversie van het boek in première. Men overweegt bovendien nog een speelfilm naar het boek te gaan maken.

Inhoud

Wat is nu de inhoud van deze opmerkelijke strip? In het kort komt het hierop neer. Het boek tekent de lotgevallen van het gepensioneerde echtpaar Jaap en Dora die buiten zijn gaan wonen. Alles lijkt vredig te verlopen totdat ze op de radio horen dat er een kernoorlog aanstaande is. Jaap en Dora proberen zich dan, geheel volgens de uitgegeven overheidsinstructies, op het naderend onheil voor te bereden. Halverwege het boek valt de bom (twee geheel witte bladzijden-de lichtflits). In het tweede gedeelte van de strip trachten Jaap en Dora elkaar in slaap te sussen, wanneer zich allerlei 'vreemde' verschijnselen gaan openbaren (geen eetlust, hoofdpijn, diarree, bloedend tandvlees, haaruitval enz.) Uiteindelijk kruipen ze, volledig uitgeput en ziek, in twee grote plastic zakken. Tot het laatst toe volgen ze precies de overheidsinstructie. In de folders staat immers dat als je vrouw sterft je haar in een plastic zak moet doen, een label er aan hangen en vervolgens je huis uit duwen.
Naïef gedrag? Volgens Briggs in het geheel niet: „Jaap en Dora zijn tamelijk dom, maar niet dommer dan de meesten van ons. Dora lijkt precies op mijn moeder, ze zou de was nog binnenhalen als de bom valt. Maar zo'n aanval gaat ook elk bevattingsvermogen te boven. Wat zouden wij tegen elkaar zeggen? Zoiets als: laten we een kopje thee drinken".

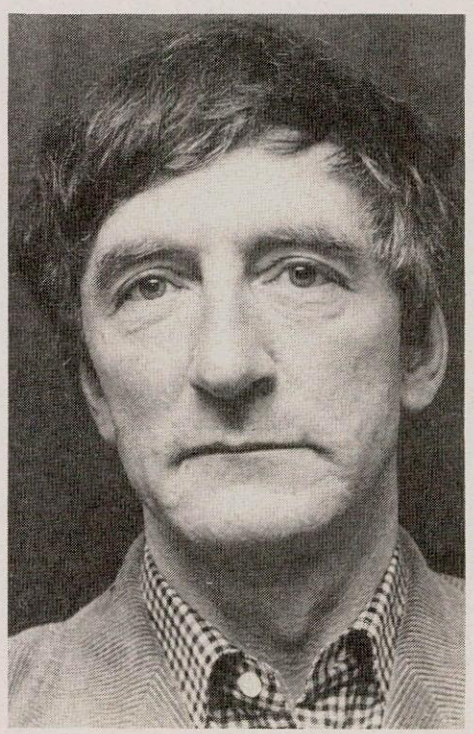

Raymond Briggs

Met zijn zwarte humor prikt Raymond Briggs de absurde luchtballonnen die B en overheid steeds maar weer oplaten (over het overleven van een atoombomaanval) op ongeëvenaarde wijze door.

Wim H

Raymond Briggs: Toen Viel De Bom werd uitgegeven door de Ekologische Uitgeverij te Amsterdam. Prijs ƒ 14,90.

Hoe komen we in hemelsnaam aan die deuren, Jaap ?
Gewoon losschroeven, liefje
Pardon ?! Uit ons eigen huis ?!?
Eh... ja... schatje...
Je denkt wèl om de verf, Jaap !
Maak je maar geen zorgen. Na de Bom zet ik ze er zó weer in
Het is je geraden

En voorzichtig, Jaap !
De verf, Jaap !
Ik hoop dat je weet wat je doet
Ik doe de schroefjes in dit zakje. Anders raken ze maar zoek

Ik heb een koorts te pakken. Helemaal rillerig ben ik
Je ziet ook erg bleek... We moeten maar eens vroeg naar bed
Ik moet opruimen. Stel dat er iemand langs kwam. Moet je de bende eens zien !
Ja. De Bescherming Bevolking zal vandaag wel langskomen. Ik had ze al eerder verwacht

Ze moeten natuurlijk voor nogal veel mensen zorgen
Dat is waar. En wij zijn natuurlijk maar een Buitengewest. Ze zullen druk bezig zijn in het Getroffen Gebied
Zullen ze van die "Rijdende Keukens" hebben ?
Ik denk van wel. Mobiele kantines en gaarkeukens, teams met dokters en zusters, helicopters die dekens en medische voorzieningen aanvliegen - het gaat vast allemaal heel gesmeerd

De bladeren van de appelboom zijn er allemaal af
Wat zonde, hè ?
In de Lente wordt het wel weer mooi
Het is Lente, schat
De heg heeft het ook niet gehaald, liefje

En de boontjes zijn wat verschrompeld
En de sla lijkt wel verdampt
Dir zit ook veel water in ...
Zie jij eigenlijk Fall Out vallen, Jaap ?
Nee, de zon schijnt
Gelukkig hebben ze de zon laten staan
Ja, zover zijn ze nog niet, schatje

Hoe ziet Fall Out er eigenlijk uit, schat ?
Weet ik niet. De Regeringsinstructie laat na te vermelden hoe de bevolking Fall Out kan herkennen. Ik denk dat het zoiets als sneeuw is
Het gras heeft een rare kleur
Ik zal morgen bij Wolkers even wat Thomasmeel halen
Misschien is hij wel dicht vanwege De Bom
Ouwe Wolkers ? Die gaat liever dood dan een dag dicht

Zesde album van Daumier verschenen

Tegen de oorlog

Aan de serie thema-albums met platen van Honoré Victorien Daumier is onlangs een nieuw deel toegevoegd met als titel „Tegen de oorlog". Het album is uitgegeven door de uitgeverij Heureka in Weesp en bevat 25 prenten, waarop Daumier zijn afschuw van de oorlog in beeld brengt. De samensteller, A. L. C. Foppe lic, schrijft in zijn voorwoord:
„Daumier grijpt in zijn kritiek op het militarisme van de Franse staat, terug op de idealen (Vrijheid! Gelijkheid! Broederschap!), die ten grondslag hebben gelegen aan de Revolutie en die door de Franse despoot zijn geperverteerd (Infanterie! Cavalerie! Artillerie!). Van het begin af staat Daumier met zijn beroep op de redelijkheid lijnrecht tegenover de heersende militaire principes, waarin hij niets anders kan zien dan een dekmantel voor morele onvolkomenheid. Het oorlogsgeweld is voor de heerser de „ultima ratio regum".

De goed gekozen voorplaat van „Tegen de oorlog" toont ons Galileï, de Italiaanse geleerde, die de voor zijn tijd zeer gevaarlijke mening verkondigde, dat de aarde om haar eigen as draait en een baan om de zon beschrijft. Hij is onthutst bij de aanblik van het met bajonetten beplante aardoppervlak. Door middel van deze prent wees Daumier in 1867 op de toenmalige uitbreiding van de bewapening en op de gevaren van een oorlog.

Uitermate aktueel is voor ons de verbeelding van het Europees machtsevenwicht. Een draaitol op het scherp van de snede van een sabel. Aan dit onderwerp heeft Daumier meerdere prenten gewijd, de beste is ongetwijfeld die in het album is opgenomen. Het machtsevenwicht, onze kranten staan er elke dag bol van.

Alles wat Daumier in 1866 naar aanleiding van de Pruisisch-Oostenrijkse oor-

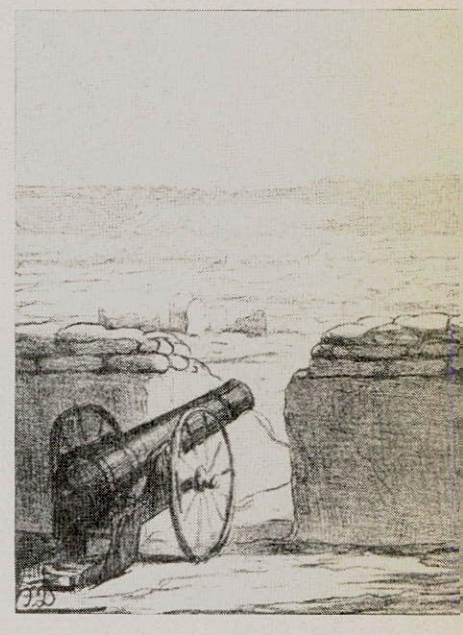

log tekende, stond in de schaduw van de uitbeelding van de droom op Allerzielen van de uitvinder van het automatische geweer. Dit nieuwe wapen, waarmee de Pruisen waren uitgerust, had ongetwijfeld aan hun overwinning bijgedragen. Met een schijnheilige glimlach en niet zonder trots overziet de uitvinder de resultaten, doden en nog eens doden.
En dan is er de tekening: 'Een landschap in 1870', het jaar van de Frans-Duitse oorlog. Daumier toont ons niets anders dan een kanon, opgesteld in een opening van een beschuttingswal. En daarachter een totaal verwoest landschap, waar mensen leefden, woonden en hun akkers bebouwden. Alleen zien we hier en daar wat stukken muur, dat is alles wat er van over is.

Van de duizenden prenten die Daumier tekende en waarvan er vele in mijn herinnering voortleven, wil ik er één, die niet i het album is opgenomen, nog beschrijver Ook gemaakt voor bovenvermelde oorlog De Griekse mythologie, waar Daumier vaak op terugvalt, vertelt van een koning Danaos, die maar even 50 dochters had. Negenenveertig van hen doodden hun echtgenoot in de huwelijksnacht. Als straf moesten zij in de onderwereld een bodemloos vat vullen. Dat bodemloze va is, aldus Daumier, het militarisme. De be volking van nagenoeg alle landen moet dat vat vullen met enorme bedragen, die een betere besteding waard zijn. Oorlog i geen natuurramp. Mensen maken oorlogen, maar kunnen ze ook verhinderen!

Honoré Victorien Daumier, die leefde va 1808-1879, heeft met scherpe ogen de

gedichten

Verlossing

Nee, vanavond niet,
we hebben niets in huis
een andere keer misschien.
Nee, morgen ook niet,
de logeerkamer is nog niet klaar.
Je bent welkom . . .
maar we kunnen je nog niet ontvangen.

Zolang er prikkeldraad is
zal er geen vrede zijn,
zal geen verlosser komen.

Zolang er gevangenissen zijn,
zolang er staten zijn,
zolang er kerken,
banken en assurantiekantoren zijn,
zal er geen vrede zijn.

Zolang er vakbonden
en werkgevers
politie en demonstranten zijn,
zal er geen vrede zijn.

Zolang we mannen mannen
noemen
en vrouwen vrouwen noemen,
zal er geen vrede zijn.

Zolang we de kinderen kinderen
noemen
is er geen sprake van vrede.

Pas
als er
doodgewone „zielen" zijn,
zonder naam,
zonder bestemming
die leven van de wind
op een gastvrije wereld
zal er echt vrede zijn.

Bovenstaand gedicht schreef Herman van Veen speciaal voor het boek „Vrede een kunst. Nederlandse kunstenaars over vrede en oorlog". Zie ook Boeken/Bladen/Brochures blz. 31.

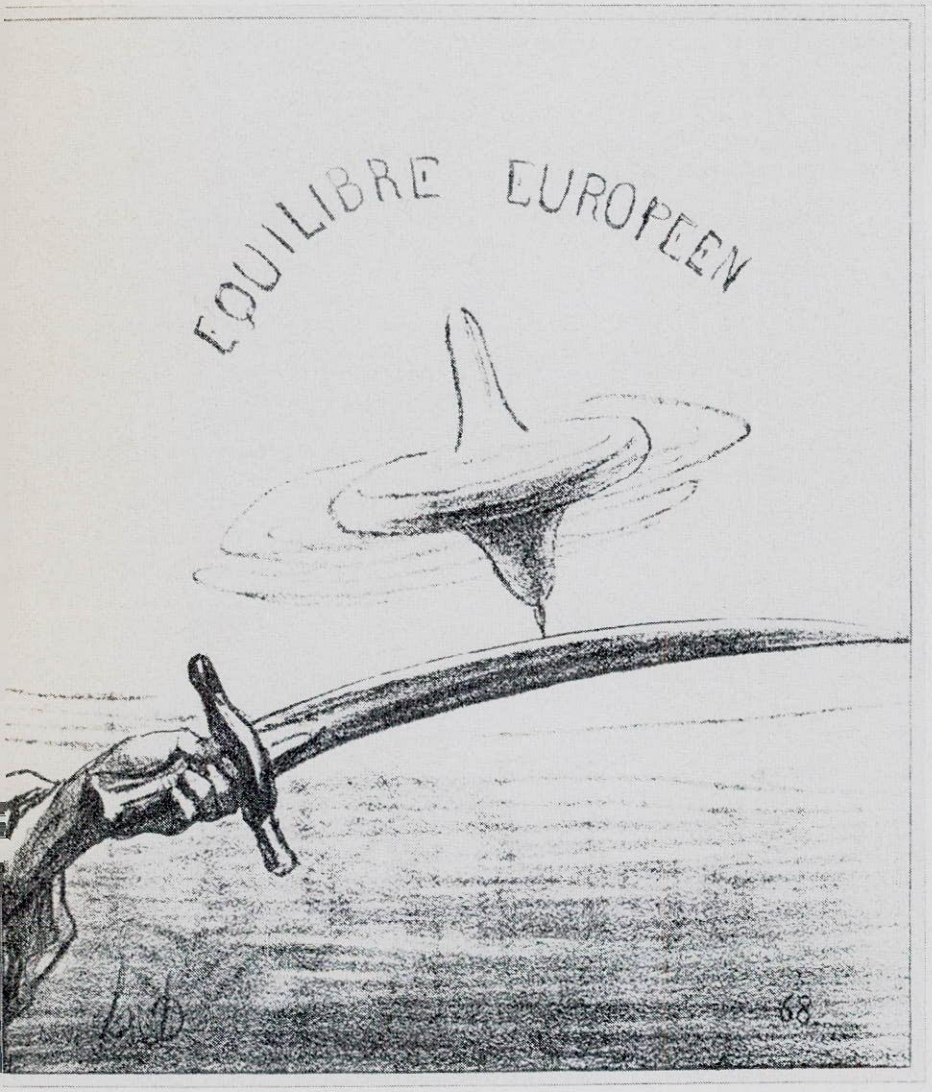

3

4

1- Galileï is onthutst bij de aanblik van de verandering op het aardoppervlak
2- Naoorlogs landschap
3- Détente - Europees machtsevenwicht
4- De uitvinder van het automatisch geweer herdenkt Allerzielen

huichelachtige komedie der wereld doorzien.
Niemand heeft meer waarheid gegeven in zijn prenten dan hij. Alles wat Daumier op de lithografische steen vastlegde moet hij intens doorleefd hebben om het zo machtig en zo eerlijk opnieuw geboren te doen worden.
Dit fantastische platenboek 'Tegen de oorlog' kan in iedere boekhandel voor *f* 19,50 worden gekocht.

Jan Kooijman

een soldaat heeft een moorddadige afvloeiingsregeling

boeken

Het huidige gevaar

Regelrecht verbijsterend, doch zeer informatief, zijn de, in 'Het huidige gevaar' gebundelde, verzameling interviews met vooraanstaande mensen in en rond de regering Reagan, afgewisseld met kommentaar van de schrijver.
Deze gesprekken werden gevoerd met personen, die bijna allen lid zijn van het Committee on the Present Danger (Komité over het Huidige Gevaar), bijvoorbeeld het hoofd van de CIA, de direkteur van het bureau voor wapenbeheersing en ontwapening en topmensen in de ministeries van buitenlandse zaken en defensie en in het Witte Huis.

Koude oorlogsdenkers

Het Committee on the Present Danger bestaat sinds 1979 en is een klub van koudeoorlogsdenkers, die ongeveer van het volgende uitgaan: Het kommunisme is het kwaad en wil de wereld veroveren. Alle kwaad in de wereld wordt verpersoonlijkt door de ,,vijand'', terwijl het thuis allemaal deugdzaam toegaat. In de oprichtingsverklaring staat onder meer: ,,De belangrijkste bedreiging voor onze natie, voor de wereldvrede en voor de zaak van de vrijheid van de mens wordt gevormd door het Russische streven naar overheersing.''

De leden van deze groep werden eerst als extreem beschouwd, doch hebben zich nu op vele belangrijke posten genesteld; zij wijzen vreedzame koëxistentie met de Sovjet-Unie, in haar huidige gedaante, af en willen een radikale verandering in de aard van de Sovjet-maatschappij bewerkstelligen d.m.v. politieke en ekonomische druk en het dreigen met militaire middelen. Het taalgebruik van deze haviken ligt opvallend dicht bij die van de haviken in de Sovjet-Unie.
Richard Pipes (Reagans expert in Sovjetaangelegenheden) zei in 1981: ,,de Sovjetleiders moeten kiezen tussen het vreedzaam veranderen van hun kommunistisch stelsel óf het voeren van een oorlog.''

Kernoorlog te winnen

Het Committee beweert dat er een beperkte kernoorlog gevoerd en gewonnen kan worden, hoewel deze langdurig zou kunnen zijn. De nadruk in de Amerikaanse politiek is verschoven van het vermijden van een nukleaire oorlog naar het voorbereiden op een mogelijk uitbreken, voeren en winnen daarvan. Ook ,,de ruimte'' zou moeten worden benut voor de Amerikaanse militaire behoeften.
Aan beide zijden van de scheidslijn is er een groeiende en onheilspellende belangstelling voor nukleaire oorlogvoering. Het is duidelijk dat nu zonder terughoudendheid plannen voor het ondenkbare gemaakt kunnen worden.
Colin Gray (top-adviseur van Reagan inzake wapenbeheersing): ,,hoe duidelijker onze visie is hoe een oorlog met sukses kan worden bekroond, hoe waarschijnlijker het wordt dat zo'n oorlog in vroege stadia intelligent kan worden gevoerd. Nà de vernietiging van het politieke gezag van de Sovjet-Unie kan een na-oorlogse wereldorde ontstaan, die verenigbaar is met de westelijke waarden.''
Wat betreft de onderhandelingen over wapenbeheersing, deze worden gevoerd en gesteund door mensen, welke altijd tegenstanders zijn geweest van dergelijke overeenkomsten met de Sovjets. Zij zijn het ook geweest, die Salt II ten grave hebben gedragen. (Hierbij moet worden opgemerkt dat de cijfers over de kracht van de Sovjet-Unie dubieus zijn en worden verkregen door satellieten en spionage en geïnterpreteerd door de CIA en dus subjektief zijn.)

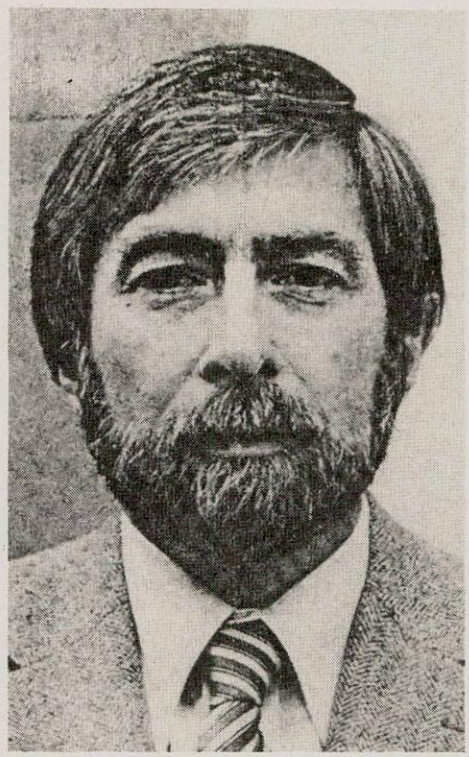

Robert Scheer, schrijver van Het huidige gevaar

Evakuatie

Bij de redenatie dat een kernoorlog te winnen zou zijn, wordt naar voren gebracht, dat de burgerbevolking best te beschermen is. 80% van de bevolking van de V.S. zou kunnen worden gered door een groots evakuatieplan uit de steden naar andere gebieden en het onderbrengen van mensen in schuilkelders en in zelfgegraven gaten in de grond, waar deuren opgelegd moeten worden en 90 cm aarde! Na enkele dagen kan men weer te voorschijn komen en de eventueel besmette aarde wegscheppen. . . . Na enkele jaren kan de samenleving hersteld zijn.
De gedachte is, dat kernwapens dan misschien wel krachtiger zijn, maar dat het niettemin wapens zijn als alle andere. ,,In ieder geval zouden we er in onze heilige oorlog tegen de Sovjets niet voor mogen terugdeinzen vanwege onterechte zorgen over het voortbestaan van de beschaving'' Chipman (direkteur bescherming burgerbevolking V.S.): ,,Ik zeg altijd maar dat mieren altijd weer een nieuwe mierenhoop bouwen.''

Onvermogen

Robert Scheer zegt in zijn nawoord, dat hij meent dat de haviken niet enthousiast worden bij de gedachte aan een kernoorlog, doch dat het probleem is dat zij gijzelaars zijn geworden van hun eigen retoriek en van hun geobsedeerdheid voor de Russische dreiging. Hij werd getroffen door de kloof tussen de bloeddorstigheid van hun uitspraken en hun duidelijk overmogen **zich een voorstelling te maken van de konsekwenties van** hun uitspraken.
Diskussies over het gebruik van geweld, dat de hele wereld zal treffen, krijgen iets abstrakts, alsof massale vernietiging losstaat van echt metaal dat menselijk vlees aan stukken rijt en van lichamen die worden weggestraald, als miljoenen en miljoenen mensen sterven, hetzij in een verblindende lichtflits, hetzij na een onvoorstelbaar en langdurig lijden.
Hij wijst extra op het gevaar van de Pershing II, die binnen zes minuten vanuit West-Europa de Sovjet-Unie kan raken, zodat de Russen ertoe over moeten gaan hun raketten af te vuren zodra het radar alarm slaat, zelfs als dit het risiko met zich meebrengt dat de raketten de lucht ingaan omdat er **toevallig** een paar vogels over het radarscherm vliegen, hetgeen niet zo lang geleden gebeurde in Alaska en de komputer besloot dat het raketten waren. Gelukkig had de komputer toén nog de tijd zijn fout te herstellen.

Sophie Hiddema

Het huidige gevaar, De opkomst van Reagan en het Committee on the Present Danger, door Robert Scheer, 192 blz. verscheen bij uitgeverij Kritak in Leuven.

Hindoeïstisch geestelijke verzorging in de krijgsmacht?

Hindoes in Nederland? Zijn die er dan? Dat zal de doorsnee Nederlander zich met verbazing afvragen als het om deze bevolkingsgroep gaat. Maar ze zijn er wel degelijk. En het zijn er niet weinig. Dat heeft vooral te maken met de komst van Surinamers. De stichting GANESH zet zich voor de hindoes in. Via deze stichting wordt er nu ook gestreefd naar hindoeïstisch geestelijke verzorging in de krijgsmacht. Voorzitter Pandit S. Nandoe Tewarie vertelt erover in onderstaand vraaggesprek met EGO-redakteur (en raadsman bij de marine) Hans Schonk.

Wat wil de stichting GANESH eigenlijk bereiken?
Het hindoeïsme moet bewaard blijven. Ook in Nederland zelf. Wij denken dat het ook verrijkend kan werken voor de hele samenleving. Wij willen er een ruime bekendheid aan geven. Wij zullen proberen de hindoes te helpen hun geloofsbeleving te behouden en te verdiepen. Wij willen ook de voorwaarden scheppen om dit mogelijk te maken.
Daartoe moeten alle krachten binnen de hindoe-geloofsgemeenschap gebundeld worden. De stichting doet haar werk namens de priesterraad. Deze is verantwoordelijk voor de kwaliteitsbewaking. Voortdurend overleg met de priesterraad is dan ook noodzakelijk.

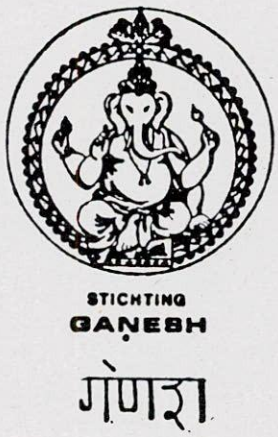

Hoeveel Hindoes zijn er bij benadering?
Dat zijn er meer dan 400 miljoen. Het hindoeïsme is de derde wereldgodsdienst. Na het christendom en de islam. India telt verreweg de meeste aanhangers. De vorm die men aan het hindoeïsme geeft, is niet overal hetzelfde.

Hoeveel hindoes heeft Nederland
Momenteel ongeveer 100.000. Ze zijn voornamelijk afkomstig uit Indonesië, de Nederlandse Antillen en Suriname. Vooral het laatste land heeft voor een aanzienlijke toeneming gezorgd.

Wie zijn de hindoeïstisch geestelijke verzorgers en hoe werken ze?
De geestelijk verzorgers heten pandits. Zij helpen mensen bij hun moeilijkheden en delen mee in beleving en verdieping van hun geloofsovertuiging. De riten, plechtigheden bij geboorte, verloving, huwelijk, dood etc. spelen een belangrijke rol. Hierbij zijn altijd de pandits betrokken.

Uw stichting streeft naar hindoeïstisch geestelijke verzorging in de krijgsmacht. Waarom?
De hindoes over wie we het nu hebben zijn Nederlands staatsburger. Ze hebben dezelfde rechten en plichten. Ze kunnen worden opgeroepen om hun dienstplicht te vervullen. Ze hebben ook recht op hun eigen geestelijk verzorger.

Hoeveel hindoes telt de krijgsmacht ongeveer?
Wij schatten hun aantal op 300 á 500. Dat is de situatie van dit ogenblik. Maar volgens onze berekeningen zal dit aantal de komende jaren nog aanzienlijk kunnen stijgen.

In hoeverre is een mogelijke hindoeïstisch geestelijke verzorging een aanvulling op de bestaande diensten geestelijke verzorging?
De andere geestelijk verzorgers kunnen de belijdende hindoe nooit die steun geven waar hij recht op heeft. De belevingswereld van de hindoe heeft een eigen karakter. De pandit kent die wereld. Geestelijke ondersteuning, liturgie en erediensten kunnen voor hindoes alleen door pandits voldoende tot hun recht komen. Wij verwachten met de komst van de pandits ook de nodige belangstelling van niet-hindoes. De pandits zullen ieder in vrijheid ontvangen, want elke zendingsgedacht is vreemd aan het hindoeïsme.

Hoe denkt de krijgsmacht-pandit zijn werk inhoud te geven?
Wij denken aan vier werkvormen:
– het persoonlijke gesprek (zingevings- en levensvragen)
– het vormingswerk (ter plaatse en in centra)
– het werk in commissies etc.
– religieuze diensten en liturgievieringen (individueel en in groepen).
De praktijk zal moeten uitwijzen hoeveel hiervan te verwezenlijken valt.

Zijn er contacten geweest met vertegenwoordigers van andere stromingen?
Ja, dat zeker. De meeste nog met het Humanistisch Verbond. Wij vonden het een positief punt dat de humanistisch geestelijke verzorging nog niet zo lang meedraait in de krijgsmacht. Alle contacten vonden wij zeer inspirerend.

Zijn er al stappen ondernomen naar het ministerie toe?
Ja, wij hebben onze wensen kenbaar gemaakt. De commissie-Lubbers, die momenteel de hele geestelijke verzorging onder de loep neemt, is schriftelijk en mondeling geïnformeerd.

Zal er een hindoeïstisch geestelijke verzorging komen?
Wij hopen dat niet alleen, wij vinden ook dat een regering die haar verantwoordelijkheden kent nauwelijks anders kan. Onze mensen hebben recht op een goede geestelijke verzorging. Moeten dienen in een krijgsmacht is niet niks. Een gedwongen situatie die vragen en problemen oproept, waarbij geestelijk verzorgers – in ons geval pandits – onontbeerlijk zijn. Het hindoeïsme kent bijvoorbeeld de geweldloosheid. Toch moeten onze jongens in dienst met een geweer lopen en het eventueel gebruiken.

Gaan de pandits samenwerken met geestelijk verzorgers van andere richtingen?
Dat is wel zeker. Wij denken heel veel van de anderen te kunnen leren. Wij verwachten ook dat zij ons zullen helpen. Doel is toch om gemeenschappelijk iets te bereiken. De geestelijk verzorgers moeten elkaar aanvullen. De verdraagzaamheid, die zo kenmerkend is voor het hindoeïsme, hopen we ook bij de andere geestelijk verzorgers terug te vinden.

Hans Schonk

EGO en zijn lezers: wederzijds verzekerde zelfbeheersing

Popstromingen (9)

In de traditie van de westerse populaire muziek is het niet ongebruikelijk dat er wordt teruggegrepen naar exotische invloeden wanneer de business om iets nieuws verlegen zit. Vanaf het begin van deze eeuw zijn er talloze voorbeelden aan te halen van Zuid-Amerikaanse of Hawaiaanse muziekpraktijken die ingang vonden als westerse dans- of amusementsmuziek. En ook de moderne popmuziek kent zijn uitstapjes naar de Indiase raga of de Afrikaanse burru burru drums. De blues-muziek van de zwarte bevolking in de Verenigde Staten heeft uiteraard de grootste invloed uitgeoefend op de popmuziek. Maar de laatste jaren neemt de uit Jamaica afkomstige reggae een soortgelijke positie in.

Jamaica

Jamaica was oorspronkelijk een Spaanse kolonie, nadat het door Columbus was „ontdekt". Halverwege de 17e eeuw werd het eiland echter veroverd door de Britten. Voor het zover was hadden de Spanjaarden bijna de hele oorspronkelijke bevolking van het eiland (deArawak-indianen) uitgeroeid en een begin gemaakt met de import van slaven uit Afrika. Het belangrijkste exportartikel was suiker en de slaven werden dan ook voornamelijk ingezet op de suikerplantages.

Regelmatig werden er door de eeuwen heen slavenopstanden gemeld en in de bergachtige binnenlanden van het eiland vormden zich leefgemeenschappen van gevluchte slaven. Op de plantages werd de slaven geen eigen kultuur toegestaan, laat staan eigen muziekinstrumenten. De enige kulturele vrijheid bestond op het terrein van religie en van de rituelen die daarmee samenhingen. Evenals in de VS vormden ook hier de magische kultus en de begrafenisriten van de slaven de enige manier waarop bij de Afrikaanse kulturele erfenis kon worden aangeknoopt. En ook hier vond er een onontwarbare vermenging plaats met elementen van de christelijke godsdienst die door de koloniale overheersers werd uitgedragen.

In de loop der eeuwen ontwikkelde zich op het Jamaicaanse platteland een vorm van muziek die naast Afrikaanse en Europese elementen ook invloeden onderging van de muziek uit andere delen van het Caraibies gebied, zoals Cuba en Trinidad. De mento, zoals die muziek genoemd werd, leek dan ook veel op de Cubaanse rumba en de calypso uit Trinidad. De muziek was eenvoudig en de muzikanten gebruikten zelfgemaakte instrumenten. Daarin kwam verandering toen in de 20e eeuw de trek van het platteland naar de steden begon en Mento-muzikanten in bars en nachtclubs optraden. De Amerikaanse populaire muziek werd nu een belangrijk oriëntatiepunt, met name waar jazz en rhythm and blueselementen met hun Afrikaanse verleden nauw aansloten bij de oorsprong van de mento.

Ska

Na de tweede wereldoorlog onderging de Amerikaanse populaire kultuur een aantal ingrijpende wijzigingen. De televisie deed het traditionele uitgangsleven konkurrentie aan en op muziekgebied betekende dit onder andere het einde van de dansorkesten en swingbands. Op Jamaica kwam een geheel eigen vorm van muzikaal amusement tot ontwikkeling. In plaats van live-muziek te presenteren werd het eiland afgereisd door de zogenaamde 'sound systems', mobiele diskotheken, een vroege voorloper van de tegenwoordige disco-shows.

In zalen of ook in de openlucht werden geluidsinstallaties opgebouwd, waarbij het volume en de kwaliteit van groot belang waren in verband met de onderlinge konkurrentie. Ook de disc-jockey verwierf zich een prominente plaats in de muziekwereld van Jamaica, omdat de rapheid van zijn tong vaak doorslaggevend was voor de populariteit van de show.
Het belang van de grammofoonplaat voor de lokale muziekmarkt werd door deze ontwikkeling vergroot en tal van nieuwe maatschappijen en studio's werden opgericht. De muziek die er werd geproduceerd was een kombinatie van de traditionele mento en van de Amerikaanse rhythm and blues, die geleidelijk aan vooral via de rock 'n 'roll wereldwijde bekendheid had verkregen.

Die kombinatie werd ska-muziek genoemd en viel vooral op door een eigenaardig, „huppelend" ritme, dat later, in verlangzaamde vorm, de basis zou vormen voor de reggae. In de loop van de zestiger jaren deed nog een andere Amerikaanse invloed van zich spreken in Jamaica: de black power-beweging verbreidde ook onder de afstammelingen van de Jamaicaanse slaven een besef van macht en politiek bewustzijn. En dat bewustzijn vond zijn weerklank in de muziek. Steeds meer teksten spraken van revolutie en bevrijding. De „Rude Boys" verschenen ten tonele en de muziek kreeg een trager, slepender, dreigender karakter. De blaasinstrumenten, die kenmerkend waren geweest voor de ska-begeleiding, verdwenen naar de achtergrond, de ritmesektie en met name de basgitaar werd steeds essentiëler. Ska evolueerde tot „Rock steady", de rechtstreekse voorloper van de reggae.

Rastafari

Over reggae kan niet goed worden gesproken zonder de mystiek van het rastageloof te noemen. We hebben al aangegeven dat voor het tot ontwikkeling komen van de zwarte muziek, zowel in de VS als op Jamaica, de religie een belangrijke rol speelde. Werd die religie in de Amerikaanse muziek geleidelijk aan naar de achtergrond gedrongen, op Jamaica ging het groeiende zelfbewustzijn van de zwarte bevolking gepaard met toename van godsdienstigheid. De belangrijkste stroming daarbinnen is zeker het rastageloof, een ingewikkelde kombinatie van bijbels christendom en de zwarte bevrijdingsideologie.

De aanhangers gaan ervan uit dat de zwarte bevolking in slavernij is gevoerd

Geknipt voor u

Steden

De meeste Europese steden liggen niet verder van elkaar verwijderd dan twee kiloton.

Amerikaans officier

Onprettig

Het wordt tijd het verkeerde denken over bewapening te veranderen. Als er twintig miljoen Amerikanen sterven, zijn er altijd nog tweehonderd miljoen overlevenden van deze vreselijk onprettige ervaring.

Herman Kahn

Siberië

Het Poolse Solidariteit kent optimisten en pessimisten. De pessimisten geloven, dat ze te voet naar Siberië zullen worden afgevoerd, de optimisten hopen op vervoer per trein.

Oostblok-mopje

naar Babylon (Jamaica, Engeland) en dat god in eigen persoon hen zal leiden naar het beloofde land. Dat beloofde land is, zo leidt men af uit een eigen interpretatie van bijbelse teksten, Ethiopië; en de voormalige keizer van dat land Haile Selassi werd (wordt) als god (Jah) gezien. De oorspronkelijke naam van Haile Selassi luidt Ras Makonnen Tafari, vandaar de naam van de beweging. Zo wordt de bevrijding uit de slavernij en onderdrukking gekombineerd met een „terug naar Afrika"-idee. Sommigen vatten die terugkeer symbolisch op, maar andere Rasta-aanhangers ook zeer letterlijk. Wat dat betreft is er geen sprake van eenheid in de leer en zijn er bijna zoveel stromingen als er rastafari zijn.

Naarmate in de jaren zestig duidelijk werd dat de politieke perspektieven voor de zwarte bevolking van Jamaica weinig hoopvol waren, groeide de invloed van de rastafari. Met de doorbraak van de reggae als nieuwe muziekvorm begin jaren zeventig kreeg het rasta geloof een dominante positie binnen die muziek. De reggae lag qua muzikale stijl in het verlengde van de voorafgaande Jamaicaanse populaire muziek, de ska en rock steady. Vooral het ritme, met de nadruk op de tweede en vierde tel van de vierkwartsmaat, zorgde voor een typisch geluid. De reggae versterkte dat karakter door bijzondere accenten te leggen op het trage en slepende aspekt van de ritmische struktuur.

The Wailers was de groep die de reggae wereldwijde bekendheid zou geven. De groep bestond oorspronkelijk uit Bunny Wailer, Bob Marley en Peter Tosh, muzikanten wier grootste kracht in de zang en het komponeren van songs lag. Hun carrière strekt zich uit over de periode van de ska en de rock steady, maar internationale faam verwierven zij pas met hun reggae-interpretaties. Bob Marley, die tot de centrale figuur van The Wailers zou uitgroeien, maakte geen geheim van zijn rasta-zijn en van zijn revolutionaire gezindheid.

Dub versions

Minstens even belangrijk als de muzikanten zijn in de geschiedenis van de reggae de producers geweest, die verantwoordelijk waren voor opname en mix van de platen. Namen als Coxsone Dodd, Lee Perry en Lesley Kong zijn een begrip in de reggae wereld. Het belang van de producers was extra groot bij een zeer speciale vorm van muziek-kultuur die zich rond de reggae op Jamaica ontwikkelde, namelijk de dub.
Aanvankelijk werden de reggae-singles aan de B-kant geperst met een instrumentale versie van de vocale A-kant. Geleidelijk aan werd die B-kant door producers gebruikt om allerlei technische experimenten uit te voeren, zoals het gebruik van echo, het naar voren halen van afzonderlijke instrumenten, enz.
Via de mobiele sound systems werden deze „versions" enorm populair, enerzijds omdat daarop met name de ritmesektie bijzondere nadruk kreeg, anderzijds omdat het de discjockeys de gelegenheid gaf met een „rap" een eigen, aktuele tekst in te zingen/spreken. Naar verluidt waren de B-kanten op zeker moment veel geliefder dan de volledige A-kanten van de reggae platen. Met name de in gebruikname van twee sporen en later meersporen recorders in de studio's maakte de dub-versies inderdaad tot een belevenis.

Britse reggae

Voor de verbreiding van de reggae muziek zijn de Jamaicaanse emigranten van niet te onderschatten belang geweest. Ook de Verenigde Staten kennen hun Jamaicaanse minderheden, met name in New York, maar vooral Groot Brittannie trok als koloniaal moederland vanaf de tweede helft van de jaren vijftig veel „gastarbeiders" uit het Caraibies gebied aan. Het leven in de kapitalistische metropolen bleek niet mee te vallen en in de Britse binnensteden ontstonden Jamaicaanse getto's met een eigen kultuur en ook eigen muziek. Het merendeel van die muziek werd uiteraard geïmporteerd uit Jamaica, waaraan nu met heimwee werd teruggebracht. Speciale platenmaatschappijen als Melodisc en Islandrecords droegen zorg voor deze import en gingen zich naderhand ook toeleggen op eigen opnames van Jamaicaanse immigranten.

Aanvankelijk bestond er vooral onder Britse jongeren, met name onder skinheads, belangstelling voor de muziek van hun zwarte leeftijdgenoten. De skins waren naarstig op zoek naar een alternatief voor de experimentele hippiemuziek uit de jaren zestig en vonden dat in de reggae. Geleidelijk aan drong de reggae echter door tot de hoofdstroom van de westerse popmuziek. De distributie van de reggae-film „The harder they come" door Islandrecords droeg aan die groeiende populariteit een aanzienlijk steentje bij. Nu ook talrijke Britse – en zelfs Nederlandse – muzikanten zich hebben toegelegd op het spelen van reggae lijkt de rol van deze Jamaicaanse muziek voorlopig niet uitgespeeld en zijn we terug bij een oude vraag in een nieuw jasje: Can a white man play the reggae?

Bert Brounts

(Eerder verschenen artikelen in deze serie kunnen op aanvraag worden toegezonden, zolang de voorraad strekt.)

wie konstateert eigenlijk
het blijvend buiten kennis
blijven van de leiders

Atletiek wordt geldzaak

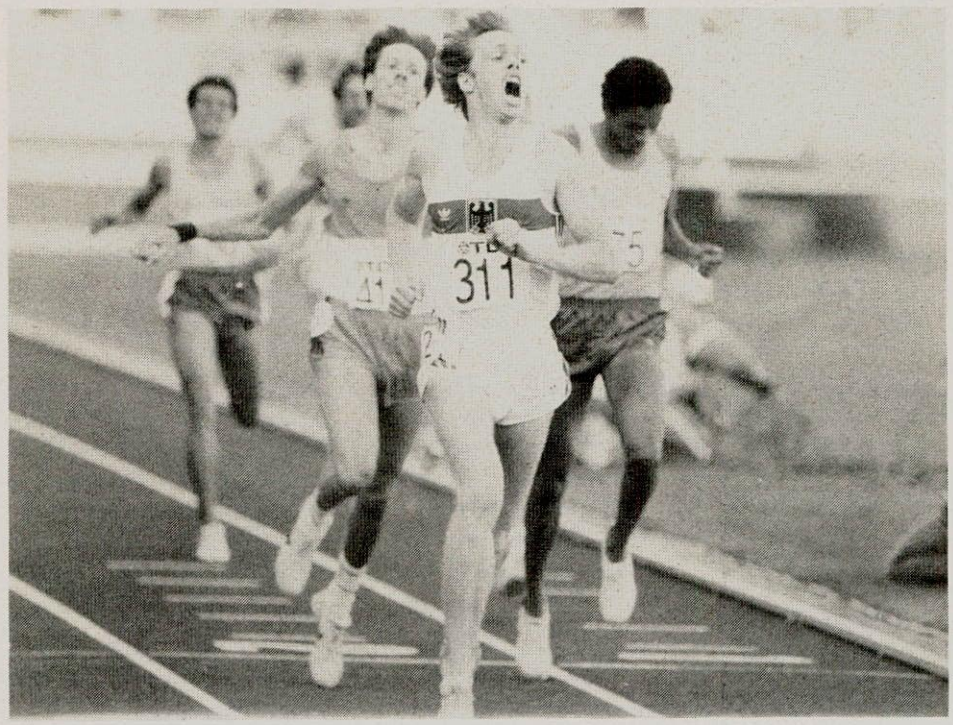

Atletiek leek afgelopen zomer zwemmen. Of liever: de rollen waren voor het eerst in de geschiedenis van deze individuele sporten omgekeerd. Bijna dertig maal werd een wereldrecord verbeterd door sprinters, springers en werpers, nog geen tien keer sneuvelde een beste zwemtijd. Een zeer merkwaardige ontwikkeling, omdat tot dusverre steeds werd verondersteld, dat in de atletiek met haar enorme traditie en verbreiding de limieten van het menselijk kunnen verreweg het dichtst genaderd waren.

Een oorzaak voor die bovengenoemde ommekeer is niet eenvoudig te geven. Wat het zwemmen betreft lijken de mogelijkheden om nog méér en nog zwaarder te trainen uitgeput. De DDR heeft althans dat plafond verkend en is tot de slotsom gekomen, dat de reserves niet meer onuitputtelijk zijn. De Oostduitsers hebben een gigantische voorsprong bij de vrouwen, hetgeen aan twee factoren is toe te schrijven: de stagnatie bij de andere landen en de volwassen benadering van de vrouwensport door de DDR zelf.

Sportvrouwen in West-Europa en de Verenigde Staten worden eerder betutteld dan getuchtigd. In het Westen leeft bovendien veel sterker de idee, dat vrouwen aan een bepaald schoonheidsideaal moeten voldoen. Brede schouders en dikke kuiten zijn een gruwel, zo wil vooral de reclame-industrie het. In Oost-Europa, waar een betrekkelijk klein land als de DDR veel minder organisatorische problemen kent dan bijvoorbeeld de Sovjet Unie, vinden topsportsters het voornamer te kunnen reizen en een sociaal stevige status te bereiken dan gelijkenis te vertonen met Catharine Deneuve. De DDR gaat er vanuit, dat vrouwen niet minder dan mannen gespaard hoeven worden.

Commercialisering

In wezen geldt dat echter ook voor de atletiek en waarom kwam juist dáár een keten van wereldrecords tot stand? Eén factor is zonder twijfel, dat in de diverse landen de atletiek prioriteit geniet. Een tweede, dat voor het eerst dit jaar wereldkampioenschappen plaatsvonden en een derde, dat in tegenstelling tot zwemmen met atletiekprestaties méér en méér geld is te verdienen. Juist voor de Westerse atleten, die in de wereldrecord een belangrijk aandeel hadden, gaan de (voor het eerst enigszins legale) verdiensten een steeds grotere rol spelen.

Helaas werkt de commercialisering en professionalisering bedenkelijke toestanden in de hand. Nu winnen of het vestigen van records geen ere- maar een geldzaak is geworden en atleten door middel van zeges en tijden hun ,,prijs'' moeten maken, wordt steeds naarstiger gezocht naar de beste (hormoon)preparateren. De toediening ervan, in Oost-Europa al jaren een kwestie van zorgvuldige medische begeleiding, heeft in het Westen nog steeds het karakter van experimenteren en draagt derhalve steeds nadrukkelijker het risico van lichamelijke schade. Een tweede gevolg van de dollars is, dat die dollars steeds duidelijker het wedstrijdverloop gaan bepalen. Een man als Ovett zal in Hengelo nimmer een wereldrecord lopen, als hij weet dat tien dagen later in Oslo of Rome een veel vettere premie ligt te wachten. Hij zal integendeel eerder geneigd zijn de overwinning van Hengelo te ,,verkopen''. Zoals in de wielrennerij dus. Want de neiging tot ,,kopen'' wordt sterker, naarmate het commercieel interessanter wordt als bedwinger van Ovett door het seizoen te gaan.

Boemelraces

Edwin Moses, een andere wereldrecordhouder, had deze zomer een vaste prijs van 10.000 dollar. Startgeld voor 48 seconden of een paar tienden minder. In Nice zei de organisator: je kunt me nog meer vertellen en de Amerikaanse hordenloper nam op de tribune plaats. Graag of niet. In het voorseizoen kwam Sebastian Coe, toen nog het slachtoffer van een klierontsteking, her en der aan de start. Maar de Brit kostte zo veel, dat er voor lopers als Rob Druppers veel te weinig dreigde over te schieten. Vanwege dit soort toestanden was het wereldkampioenschap in Helsinki één van de weinige gelegenheden, waar per onderdeel de werkelijke top ook compleet tegen elkaar streed. Maar omdat het daar om de zege ging (en de prijs voor het naseizoen) waagde niemand zich aan tempomaken in de eerste fast en lieten de favorieten het bijna voortdurend aankomen op de laatste meters. Zo ontstonden de zogenaamde ,,boemelraces''.

Rond Druppers ontstond trouwens een affaire, die ook het rechtstreekse gevolg was van commerciële belangen. Zijn bond (de KNAU) beging ooit de blunder met één kledingfirma als sponsor in zee te gaan. Druppers was en is gelieerd aan een andere, als werknemer zelfs. De KNAU verplichtte Druppers in het kloffie van de eigen sponsor te lopen, de sponsor van Druppers tekende daartegen natuurlijk protest aan. Ziedaar de controverse. Lachwekkend gedoe natuurlijk, als niet de KNAU ook nog eens uitdrukkelijk had gedreigd de atleet naar huis te sturen, als hij zich niet aan de bondsregels ondergeschikt zou maken. Groot was de unievrolijkheid, toen Druppers uiteindelijk in bondstenue door de tv geïnterviewd werd, omdat hij een schitterende tweede plaats had veroverd.

Bij zwemmen, waar het publiek bestaat uit trainers en familie, is een dergelijke druk van de commercie nog niet denkbaar. En bovendien leent de leeftijd van de meeste deelnemers zich niet voor een berekendheid, zoals die in de atletiek steeds groter wordt. Een enkeling slechts, zoals de Westduitser Michael Gross, beseft wat het is vedette te water te zijn, maar geldelijk gewin is in zijn tak van sport inderdaad slechts aan de ,,allergrootsten'' voorbehouden.

Hans van Wissen

De stilte over water wordt verbroken

International
Water
Tribunal

Ooit vertelde een leraar biologie mij dat de menselijke hersenen niet zoveel voorstellen: ze bestaan voor liefst 88% uit water. Zoiets geeft te denken. En als het om een politiek of principieel protest gaat, hoor je wel eens over een hongerstaking, zelden over een dorststaking. Want als je geen water krijgt, ga je gewoon al na een paar dagen dood.

De behanger

Water is waarschijnlijk de meest universele stof op aarde. In de Bijbel, waar zelfs humanisten af en toe wel eens aardige dingen uit kunnen halen, wordt de waarde van 't water al in het begin van het Genesis-boek benadrukt. God besteedde de hele tweede dag van zijn schepping aan het water. Zo kwam dat water er nog eerder dan het land. En op de meest eenvoudige wereldkaart kun je zien dat de god van de christenen die tweede dag bepaald scheutig is geweest. Op onze aardbol is meer zee dan land te vinden.

Maar water is natuurlijk niet alleen zee. Water is ook rivieren, meren, plassen, beken enz. Water is ook grondwater. Water is ook wolken, nevel, mist, dauw. In melk zit water, in bloed, in de koeling van iedere kerncentrale. Er zijn hele rijen beroepen waar water een rol, een grote rol speelt: de binnenschipper, de weerman, de huisvrouw, de limonadefabrikant, de behanger, de toiletjuffrouw, de bioloog, de tuinders, de verpleegster, de visser. Als je het zo bekijkt, is het water een zwaar onderbelicht element in onze samenleving, een soort ondergeschoven kindje dat zichzelf wel redt. Was het maar zo.

Geen geluidswagen door de wijken

Sommige mensen maken zich zorgen over het water. Zij vinden dat we er te gemakkelijk mee omspringen. Dat het water te veel vervuild wordt. Dat het in feite onverantwoord is hoe talloze particulieren, overheidsinstanties en bedrijven de kwaliteit van ons water op de tocht zetten. Als het om ons eigen drinkwater gaat, zijn we er nog wel als de kippen bij wanneer het mis is. Eén al of niet anoniem telefoontje dat het drinkwater bedorven is, leidt al tot massale ongerustheid in stad en land. Maar óns drinkwater is met de grootste zorg omgeven. Het is te veel vervuild om zomaar uit Rijn of Maas te worden onttrokken. Daarom wordt het eerst door de duinen gespoeld of ondergaat het een bijna fabrieksmatige behandeling. Maar al dat water dat niet gedronken wordt? Dat water dat deel uitmaakt van de natuur waarin vogels, vissen en allerlei klein spul moeten leven? Dat water in tuinbouwstreken waarmee onze sla en komkommers groot moeten groeien? Dat water uit de grote rivieren dat in de Noordzee uitkomt, langs de Hollandse kust naar het noorden stroomt en zo in het waddengebied terechtkomt? Geen alarm bij de burgerij, geen extra politieberichten voor de radio, geen geluidswagens door de wijken. Er heerst een vrijwel volledige stilte als het om de kwaliteit van ons oppervlaktewater gaat.

Internationaal Water Tribunaal

Die stilte wordt in ieder geval van 3 t/m 8 oktober verbroken. Dan wordt in Rotterdam het Internationaal Water Tribunaal gehouden. Het tribunaal wil twee vragen beantwoorden: 1. hoe ernstig is momenteel de toestand wat betreft de kwaliteit van het water? 2. wie zijn er verantwoordelijk voor de huidige lozingen van afvalstoffen in het water? Los van allerlei juridische foefjes zal daarnaast worden gekeken of regeringen en het bedrijfsleven zich houden aan nationale en internationale wetten en mooie verklaringen ooit uitgegeven. Ook zal de vraag worden beantwoord of het wel ethisch verantwoord is een voor mens, plant en dier zo essentiële stof als water te bederven, te ontdoen van zijn meest essentiële eigenschap: die van biologische zuiverheid.
De stilte rond het water zal dus zeker worden verbroken, maar of er veel weerwoord komt is de vraag. Het bedrijfsleven heeft al gezegd dat zij niets met het tribunaal te maken wil hebben. Een opvallend staaltje van blufpoker, met angst als basis. Een goed waterbeheer vereist dat alle betrokkenen in een open discussie meedoen, meepraten. Wegvluchtende honden met de staart tussen de benen moeten er toch maar bijgesleurd worden . . .

Frits Maas

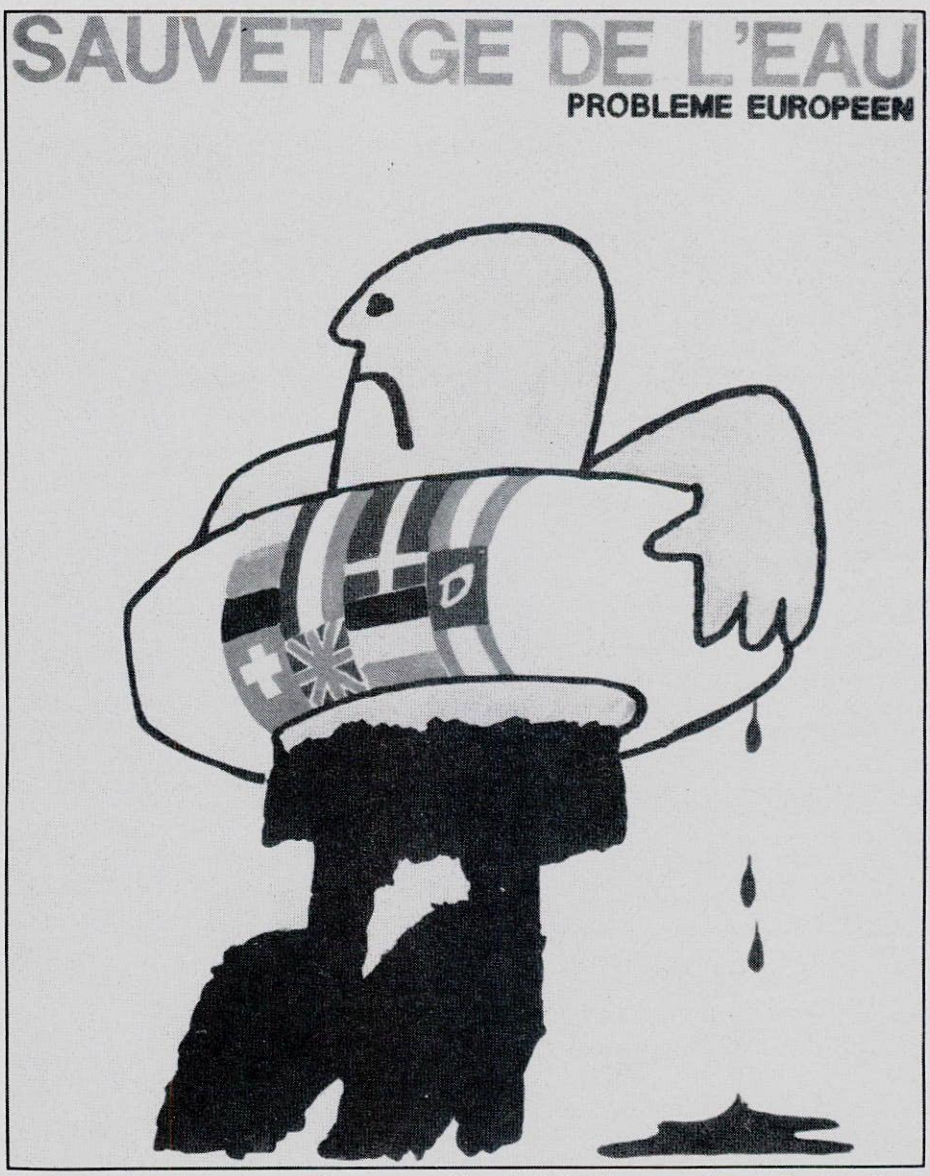

Bescherming van het water: een Europees probleem (affiche uitgegeven door de Raad van Europa)

boeken bladen brochures

Norbert Elias

Norbert Elias behandelt in zijn essay „Problemen van betrokkenheid en distantie" op originele wijze een hoogst aktueel probleem: de bewapeningswedloop tussen de twee supermachten.
Elias' stelling is dat angstgevoelens een beheersing van de situatie kunnen blokkeren. Of om het met de woorden van Elias te zeggen : zelfbeheersing en procesbeheersing zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Hij hanteert hiervoor het begrip „dubbelbinding", een soort vicieuze cirkel. Bij de huidige bewapeningswedloop is duidelijk sprake van zo'n dubbelbinding. In beide kampen bestaat een grote angst voor elkaar, zo zeer zelfs dat beide partijen nog slechts kunnen denken in emotionele termen, hetgeen een verstandelijke benadering volledig in de weg staat. Het gevolg is onrealistisch handelen: het opvoeren van de be-

wapening, hetgeen weer leidt tot een vergroting van de angst enz.
Voorwaarde om deze cirkel te doorbreken is dat mensen (van beide kanten) door moeten krijgen dat hun verhouding wordt gekenmerkt door zo'n „dubbelbinding". Pas dan kan een mentaliteitsverandering op gang komen die een geleidelijke ontwapening mogelijk maakt.
Een niet zo eenvoudig maar wel heel boeiend boek.
„Problemen van betrokkenheid en distantie" door Norbert Elias is een uitgave van Meulenhoff, Amsterdam. Prijs *f* 26,50.

Politieke thriller

In september 1971 verdween plotseling de gedoodverfde opvolger van Mao Zedong, maarschalk Lin Biao, uit het politieke beeld van China. De officiële lezing was (en is nog steeds) dat Lin Biao, na een mislukte samenzwering om Mao te vermoorden en de macht over te nemen, naar de Sovjet Unie wilde vluchten. Onderweg stortte, aldus nog steeds de lezing, het vliegtuig in Mongolië neer, waarbij Lin Biao en enkele naaste medewerkers omkwamen.
In het onder schuilnaam geschreven boek „De samenzwering tegen Mao" wordt een geheel nieuw licht op deze geheimzinnige verdwijning geworpen. Lin Biao werd met zijn echtgenote, na een avondlijk etentje bij Mao, op de terugweg naar huis vermoord. Opdrachtgever was Mao zelf.

Mao, die Lin Biao weliswaar tot zijn opvolger had verkozen, kreeg daar in 1970 spijt van omdat Lin teveel macht kreeg (steun van het leger).
De Belgische China-kenner Simon Leys zegt in een voorwoord dat de in het boek weergegeven versie hem wel redelijk voorkomt.
Een goed gedokumenteerde en boeiende politieke thriller.
„De samenzwering tegen Mao" door Yao Ming-le werd uitgegeven bij L.J. Veen te Utrecht. Prijs *f* 19,50.

Wereldvrede

In zijn nieuwste boek „Wereldvrede blijft" zegt prof. dr. Fred Polak: „ . . .de nieuwste wapens – werkelijk niet alleen maar de werkloze nucleaire projectielen – zullen daarvoor zorg dragen. Zij ontwapenen uiteindelijk zichzelf".
Kernwapens hebben gezorgd voor een patstelling. Revolutionaire ontwikkelingen in de wapentechnologie hebben, aldus Polak, een oorlog tussen de supermachten gewoon onmogelijk gemaakt. Dit betreft niet alleen de atoomwapens, maar geldt evenzeer voor de konventionele bewapening. De geweldige ontwikkelingen op het gebied van de elektronika hebben ook de „gewone" wapens een ongekende precisie gegeven met een „fantastische bijwerking; ze zijn defensief niet te verslaan en laten iedere aanvaller geen schijn van kans".

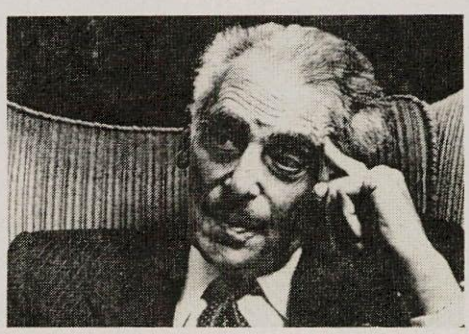

Of de door Polak geschetste ontwikkelingen (het onbruikbaar worden van de bewapening) inderdaad automatisch tot wereldvrede zal leiden, lijkt mij, vooralsnog, een illusie. Met beheersing van de militaire mogelijkheden alleen is men er nog niet. Dan zal men daarnaast ook het menselijk handelen moeten beheersen. Alleen al de vele oorlogen nà 1945 laten zien dat we, wat dat betreft, nog niet zo bar veel zijn opgeschoten.
„Wereldvrede blijft" door Fred Polak werd uitgegeven door Bosch en Keuning te Baarn. Prijs *f* 24,50.

Centrumpartij

Politiek Den Haag weet nog steeds niet goed hoe men op de Centrumpartij moet reageren: doodzwijgen of bestrijden. Men is er nog steeds niet uit maar ondertussen schijnt de partij van Janmaat vrolijk door te groeien. De auteurs van het boek „Van vreemde smetten vrij", de politikoloog Brants en de kultureel-antropoloog Hogendoorn, weten het wel: openlijk bestrijden. Deze bestrijding moet dan met name bestaan uit voorlichting over de werkelijke feiten m.b.t. de etnische minderheden. Het boek bevat dan ook veel informatie over de etnische minderheden in Nederland en het, tot nu toe, gevoerde overheidsbeleid dienaangaande. Of met het geven van voorlichting een verdere groei van deze neo-fascistische partij kan worden voorkomen valt nog te bezien. Demagogie en vooroordelen zijn vrij hardnekkig. Maar je moet wat, zullen de auteurs gedacht hebben.
„Van vreemde smetten vrij" door Kees Brants en Willem Hogendoorn werd uitgegeven door de Haan/Unieboek te Bussum. Prijs *f* 21.50.

Oorlogsleed

De laatste tijd is van een toenemende belangstelling sprake voor het kleine oorlogsleed. De roman „de kaalgeschoren vrouw" van de Fransman Guy Croussy past helemaal in deze lijn.
De roman speelt zich af op het Franse platteland in 1944. In een dorpje wordt een jonge vrouw, verdacht van kollaboratie, voor de ogen van een klas schoolkinderen door „verzetsstrijders" kaalgeschoren. Ten onrechte zoals later blijkt. Het kwaad is echter geschied. In de schoolklas zit ook het achtjarige zoontje van de vrouw, Manuel.
Uitermate knap stelt Croussy, vanuit de belevingswereld van deze Manuel, twee thema's aan de orde: Wat betekent het voor een mens (en zijn naasten) om gebrandmerkt te worden? En waar haalt men het morele recht vandaan om te bepalen of iemand al dan niet schuldig is? Een uitstekende roman.
„De kaalgeschoren vrouw" van Guy Croussy werd uitgegeven door Het Wereldvenster te Bussum. Prijs *f* 29.50

Oorlogsbrieven

Nadat reeds eerder een Engelse en een Duitse vertaling waren verschenen kwam, al weer enige tijd geleden, eindelijk ook een Nederlandse uitgave tot stand van Jaques Vaché's „Oorlogsbrieven". Voor dit verheugende feit te-

:ende de kleine uitgeverij „Kwadraat". Deze oorlogsbrieven van Vaché (1896-1919) zijn onmiskenbaar van groot be-ang geweest in de ontstaansgeschiedenis van de Dada-beweging.
Het dadaïsme was een revolutionaire be-weging in de beeldende kunst en de lite-ratuur, ontstaan tijdens de Eerste Wereldoorlog. Een protest tegen de de-struktie van de oorlog, tegen de burgerlij-ke kultuur en alle traditionele waarden en normen.
André Breton, die als de belangrijkste vertegenwoordiger van deze beweging wordt beschouwd, en Jacques Vaché heb-den elkaar slechts enkele malen ontmoet. Het belangrijkste kontakt tussen hen vond via briefwisseling plaats. Tussen 916 en 1918 schreef Vaché, vanaf het ront, brieven o.a. aan Breton.
n deze in korte zinnen geschreven doku-nenten brengt hij zijn gevoel van totale desillusie onder woorden.
Kort na de wapenstilstand overleed Va-hé, samen met een vriend, aan een over-dosis opium.
Voor Breton was Vaché een inspirerende vriend. Reden waarom hij na Vaché's dood de briefwisseling, voorzien van een vierdelig voorwoord, liet uitgeven (1919). Heel plezierig van deze prachtige uitgave s dat de brieven tweetalig zijn opge-nomen.
„Oorlogsbrieven" van Jacques Vaché verscheen bij uitgeverij Kwadraat te Via-en. Prijs *f* 39,50.

Kernbewapening

Op 11 september 1982 organiseerde de werkgroep „Gezondheidswerkers tegen kernbewapening" een konferentie met als thema „Angst en verzet". De neerslag van de belangrijkste diskus-sies op en rond deze konferentie zijn in het boek „Angst voor de atoombewape-ning: apathie of verzet" weergegeven. Op deze werkkonferentie stond niet zo-zeer de vraag centraal wat gezondheids-werkers na een nukleaire aanval nog kun-nen doen (dat is niets) als wel de vraag wat men met de gevolgen van de *dreiging* doet die er van de kernbewapening uit-gaat. Onder welke omstandigheden ko-men mensen uit angst voor de kernbewa-pening in verzet? Wanneer leidt deze angst tot apathie of zelfs gedrag dat de bewapeningswaanzin ondersteunt.
Het behoeft geen toelichting dat deze werkgroep gezondheidswerkers verzet tegen de kernbewapening ziet als een be-roepsmatig moeten. Dat overigens niet zozeer lijkt te zijn ingegeven door de kon-frontatie met de gevolgen van de dreiging (men stuit op betrekkelijk weinig uitge-sproken klachten) als wel door het feit dat als de bom valt ze met lege handen zullen staan.
Een goed, helder geschreven boek voor een breder publiek dan alleen de gezond-heidswerkers.
„Angst voor de atoombewapening: apa-thie of verzet" door Joan Boeke, Douwe de Vries e.a.
Uitg. v. Gennep, Amsterdam. Prijs *f* 19,50.

Kunstenaars

Nu de roep om vrede steeds heftiger wordt en alle mogelijke (beroeps) groepe-ringen zich uiten kon het niet uitblijven dat ook de kunstenaars zich zouden ma-nifesteren. Wat bijv. in Duitsland al jaren geleden verscheen („Frieden und Abrüs-tung") ontbrak lang in Nederland: een boek waarin een beeld wordt gegeven van wat Nederlandse kunstenaars denken, voelen en produceren m.b.t. de bewape-ningswedloop, de gevolgen van een kern-oorlog, het opkomend fascisme en ra-cisme.
In het boek „Vrede, een kunst" komen 66 Nederlandse kunstenaars aan het woord of in beeld: schrijvers, dichters, caba-retiers, beeldend kunstenaars. In hun ge-dichten, verhalen, essays, drama, kar-toons, pentekeningen, litho's, schilderij-en, beelden en kollages stellen ze vragen en geven ze antwoorden.
Alle kunstenaars werkten belangeloos mee aan dit boeiende boek; een deel van de opbrengst is bestemd voor het onder-steunen van aktiviteiten op het gebied van de vrede. Voor het initiatief zowel als de verzorgde uitgave verdient de uitgever een kompliment.
„Vrede: een kunst" verscheen bij de uit-geverij Sjaloom in Utrecht. Prijs *f* 25,–

Wim Heij

EGO puzzle

Visitekaartjes

Van de puzzle in het juni/julinummer kwamen slechts enkele goede oplossingen binnen: Zou er in de vakanties minder gepuzzeld worden of werd EGO in deze hete zomer alleen als parasol gebruikt? Hoe dan ook, geen prijswinnaars dus dit keer.
Onderstaand weer eens visitekaartjes. Door alle letters van naam en plaats in een andere volgorde te zetten zijn de vier gevraagde beroepen te vinden.

K. Man Zuit	D. Poet Bos
L. Rat Vere	P. Rooi Laak

Stuur de oplossing **vóór 8 november a.s.** naar: EGO-redaktie, Coornherthuis, Oranje Nassaulaan 71, 3708 GC Zeist. Vergeet niet voorkeur voor boeken- of platenbon te vermelden. Bij meer dan 25 goede inzendingen maken we de prijzen (*f* 25, *f* 15 en *f* 10) bekend in het januari-nummer '84. Sukses!

ik lees EGO
dus ik versta

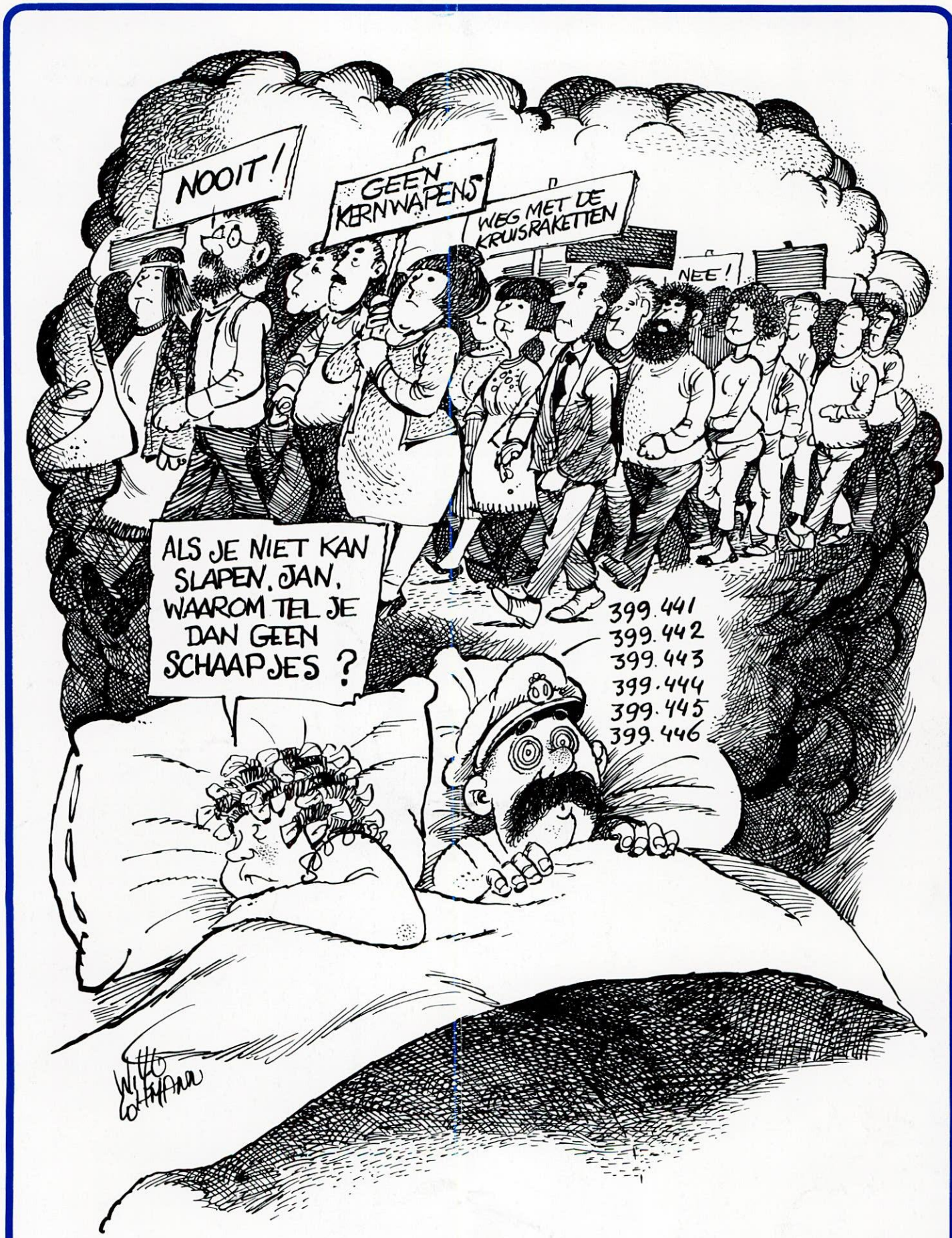
NOOIT!
GEEN KERNWAPENS
WEG MET DE KRUISRAKETTEN
NEE!
ALS JE NIET KAN SLAPEN, JAN, WAAROM TEL JE DAN GEEN SCHAAPJES ?
399.441
399.442
399.443
399.444
399.445
399.446